

UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 373.5.015:73/76(043.2)

CLAPATIUC Alexandra

**FORMAREA CULTURII ARTISTICE A LICEENILOR
PRIN ARTELE PLASTICE
(ÎNVĂȚĂMÂNT VOCAȚIONAL ACADEMIC)**

**Specialitatea: 532.02 – Didactica școlară pe trepte și discipline de învățământ
(Artele plastice)**

Rezumatul tezei de doctor în științele educației

CHIȘINĂU, 2021

Teza a fost elaborată în cadrul Școlii Doctorale în Științe ale Educației
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Componența Comisiei de susținere publică a tezei de doctorat:

Președintele comisiei:

GAGIM Ion, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Conducător științific:

HUBENCO Teodora, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

Referenți oficiali:

BOROZAN Maia, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, Universitatea de Stat din Tiraspol

GHICOV Adrian, doctor habilitat în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea Liberă Internațională din Moldova

CONDRATICOVA Liliana, doctor habilitat în studiul artelor, conferențiar universitar, Academia de Științe a Moldovei

ARBUZ-SPATARI Olimpiada, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

GHEORGHITĂ Cezara, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Susținerea va avea loc la **10 decembrie 2021, ora 13:00** în ședința Consiliului Științific Specializat D 532.02-9 din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, str. Ion Creangă 1, blocul 2, Sala Senatului.

Teza de doctor și rezumatul pot fi consultate la biblioteca Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”, Biblioteca Națională și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul a fost expedit la „___” decembrie 2021

Președintele comisiei,

doctor habilitat în pedagogie,
profesor universitar

GAGIM Ion

Conducător științific,

doctor în pedagogie,
conferențiar universitar

HUBENCO Teodora

Autor:

CLAPATIUC Alexandra

© Clapatiuc Alexandra, 2021

CUPRINS:

1.	Repere conceptuale ale cercetării	4
2.	Conținutul tezei	8
3.	Concluzii generale și recomandări	25
4.	Bibliografie	29
5.	Lista publicațiilor autorului la tema tezei	30
6.	Adnotare (în română, rusă, engleză)	32

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Ideea necesității resolidarizării valorilor culturii devine tot mai sonoră în cercetările contemporane, condiții în care tendințele de *integralitate, umanizare și culturalizare* a personalității prin educație reprezintă necesități austere ale sistemelor de învățământ, drept cel mai important sistem social instituțional responsabil pentru formare și orientare. Or, integralitatea și cultura unui individ stau la baza unei personalități autosuficiente, umaniste, multidimensionale, responsabile social și civic. De altfel, conștientizarea importanței formării culturii artistice oferă posibilitatea de a revalorifica puterea formativă a artei în devenirea personalității umane, iar necesitatea conceptualizării culturii artistice drept cadru teoretic de interacțiune a personalității umane și fenomenelor artistice la nivelul percepției, gândirii și atitudinilor artistice se circumscrie exigențelor prezentului de a forma și abilita educabilul drept obiect și subiect al culturii/artei în condițiile noii realități.

Conștientizând că singura garanție posibilă a continuumului ontologiei umane pe noua treaptă civilizațională este revalorificarea valorilor spiritului/culturii/artei, cele mai dezvoltate și competitive societăți ale contemporaneității se focalizează pe o dezvoltare armonică sub aspect civilizațional și spiritual, pledând pentru înaltă calitate, eficacitate, dar și *estetizare, spiritualizare* a eu-lui, comunității, serviciilor și educației. Potrivit cercetărilor actuale, la nivel prospectiv cultura este valorificată drept sursă a dezvoltării unei societăți echilibrate și umaniste, având un impact relevabil în toate domeniile și manifestările activității umane, determinând eficiența/randamentul serviciilor publice, piața de muncă, calitatea și securitatea vieții. Dincolo de efectele economice, însă cultura și valențele ei universale reprezintă priorități nenegociabile ale condiției umane.

Intrinsec, actualitatea și importanța formării culturii artistice a liceenilor este determinată de necesitatea de a se opune mai multor „realități” ale prezentului consemnate de mediul academic: (1) decadența științelor spiritului, implicit, a artelor pe fundalul progresului tehnologico-civilizațional în postmodernitate. Prin urmare, în afara unui demers cultural și artistic, o societate suferă prejudicii în toate domeniile de manifestare: economic, social, politic, științific, identitar; (2) standardizarea, stereotipizarea conștiinței de masă/consum, respectiv, individualitatea și integralitatea unei personalități se poate forma doar prin educație potențată cultural, prin sensibilizare și expresie culturală; (3) dezorientarea sistemului de valori și reperelor axiologice ale societății, condiții în care arta prefigurează ființa umană, fiind cea mai înaltă manifestare spirituală nu doar prin valențe de ordin estetic și artistic, dar și prin întreg spectrul axiologic, contribuind la umanizarea ființei umane în toate domeniile de manifestare; (4) lipsa unor opere de importanță artistică/spirituală majoră în ultimele decenii. Nimic decât arta nu cheamă și nu trezește în om la fel de persuasiv capacitatea și aspirația spre a crea, inova și meta-forma lumea și sinele.

Descrierea situației în domeniu. Relaționând procesul de formare a culturii artistice cu particularitățile de dezvoltare a elevilor de liceu, observăm că anume perioada de adolescență este una dintre cele mai favorabile pentru antrenarea educabililor în procese senzitive, cognitive și afective complexe. În acest context referențial, Metodologia de formare a culturii artistice a liceenilor în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice (*Desen, Pictură, Compoziție*) cadrează cu necesitatea actualizării/reconsiderării unei noi metodologii educaționale integrate sub aspect teoretico-filosofic, conceptual, disciplinar și didactic, concordante complementarității dintre *tradiție și inovație*, conservatism și diversitate în practica școlară, în ideea potențării educabililor prin capacitatea de a genera, meta-forma și crea noul obiectiv valoros. Deci, la originea creației se află *atitudinea vizionară* a creatorului, rezultatul unei culturi artistice înalt cultivate.

Drept fenomen istoric colectiv, cultura artistică reprezintă nucleul culturii unei societăți, mediind procesele de păstrare (conservare), moștenire, funcționare și creare a artei, valorilor artistice, fiind primar determinată de gradul educației artistice a societății. Prin urmare, progresul, inovația nu pot fi realizate în lipsa legăturilor istorice, în afara conceperii și dezvoltării experienței

predecesorilor în plinătatea sa esențială și dialectică drept condiție a formării propriei individualități artistice. Cultura nu apare genetic, ci ca exprimare a forțelor omului în dimensiune istorică. Aspect ce pune în valoare conceptul de *Școală academică* drept cel mai consolidat sistem al educației artistico-plastice format evolutiv, ce are la bază fundamentele clasicității, teza universalității rațiunii umane, conceptul de profesionalism și practici pedagogice formate istoric (studiul după natură și studiul predecesorilor). În acest context, reverența față de valorile culturii înalte (naționale și universale) și tradiție prezumă a fi o platformă a devenirii propriului „eu”.

Urmărind cumulul fenomenelor lumii de azi: accelerarea ritmurilor, schimbul informației și al modului de gândire, educația actuală are menirea de a abilita educatul prin înțelegerea fenomenelor, prin a învăța să înveți, să discerne și să descoperi. De altfel, reconsiderarea metodologică înaintată specifică formarea capacității de studiere (cunoaștere obiectivă), cât și de explorare (cunoaștere empirică) a lumii și noului, deschiderea față de diversitate, asimilare a noi modele artistico-plastice obiectiv valoroase, reconfigurare, experimentare și valorificare a studiului artistico-plastic și a actului de creație – drept premise de pătrundere în multiplele sensuri ale realității și fenomenelor artelor plastice. Considerăm că întredeschiderea revelației vizionare asupra construcției universale, conceperea sensurilor ontologice teleologice, dezvoltarea spiritului autocratic, a capacității de a inova, meta-forma și crea a educatului este posibilă doar prin corelativitatea cunoașterii obiective (studiu) și empirice (act de creație), tradiției și novației, valorilor universale și „eu-lui”.

Reperle epistemologice ale cercetării sunt susținute de diverse arii științifice, teorii, concepții și cercetări din domeniul: științele educației: *concepția* educației integralității (T. Callo); *concepțiile* educației artistice, culturale, axiologice (S. Cristea, T. Callo, V. Pâslaru, T. Hubenco, D. Cotovițaia, A. Vitcovschi); *particularitățile* psihologice ale dezvoltării elevilor de liceu (S. Briceag, T. Crețu, G. Sion, И.С. Кон, K. L. Bühler, E. Spranger, K. Lewin, E. Erikson, J. Piaget, Д. Б. Эльконин, В.М. Бехтерев, М. Я. Басов, И. В. Дубровина); *teoria* socio-culturală, *conceptul* de interiorizare (Л. С. Выготский); psihologia artei: cultura artistică și elementele de bază – percepția artistică, gândirea artistică și atitudinile artistice (T. Hubenco, A. Vitcovschi, M. Vorozan, Д.С. Недович, Л.С. Закс, М.С. Каган, И.Т. Пархоменко, А. Мавлян, В.И. Мазепа, В.П. Азархин, В.П. Михалев, Е.В. Павлова, Л.В. Чистюхина, Е.Ю. Ежова, М.А. Маниковская, С.В. Лапина, А.М. Новиков, Н.Н. Волков, В.С. Кузин, Б.С. Мейлах, П.М. Якобсон, Л.С. Выготский, Н.Ф. Бучило, В.И. Петрушин, О.Б. Павленкович, Е.В. Чистюхина, И.Т. Пархоменко, В.П. Зинченко, А.А. Радугин, А.Ф. Бедина, С.В. Брагин, А.В. Криницына, К.А. Таланова, Р.В. Копылов, С.М. Гинтер, А.П. Мохонько); funcțiile artei (Л.Н. Столович); filosofia culturii: *paradigma* clasică și relativistă a culturii (G. Georgiu), *conceptele* valoare și stil (T. Vianu L. Blaga, W. Dilthey); antropologia culturii: *tulpina de sens* a conceptului de cultură descendentă de la (Platon) Kant la Hegel (A. Kroeber, C. Kluckhohn, J.R. Baldwin, S.L. Faulkner, M.L. Hecht și S.L. Lindsley); filosofia și istoria educației artistico-plastice: *conceptul* de Școală academică (O.Б. Дубова, G. Vasari, J.W. Goethe, G.W.F. Hegel); originile Școlii de Belle Arte în spațiul cultural basarabean (T. Stăvilă, T. Braga, С.І. Ciobanu, I. Colesnic, V. Stăvilă, D. Marinescu, R. Demetrescu și o serie de autori, Н.А. Езерская, О.И. Резникова); metodologia instruirii artistico-plastice: *practicile* instruirii academice pentru disciplinele *Desen, Pictură, Compoziție* (O.С. Авсиян, Ю.Г. Аксенов, А.О. Барщ, Г.В. Беда, Н.Н. Волков, Н.Я. Маслов, Н.Н. Ростовцев, А.М. Соловьев) și teoria artei: *teoriile* privind clasicitatea și postclasicitatea (B.Г. Арсланов, E.G. Lessing, D. Diderot, J.W. Goethe, Im. Kant, F.W.J. Schelling, G.W.F. Hegel).

Scopul cercetării rezidă în conceptualizarea culturii artistice și fundamentarea metodologică (teoretico-filosofică, conceptuală, disciplinară, didactică) a formării culturii artistice a liceenilor în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice la disciplinele *Desen, Pictură, Compoziție*.

Obiectivele cercetării:

1. examinarea dimensiunilor conceptuale și evoluției termenilor de cultură, cultură artistică;
2. analiza structurii și conținutului culturii artistice prin elementele de bază: percepția artistică, gândirea artistică și atitudinile artistice;
3. elaborarea Modelului teoretic al culturii artistice (componentelor, valorilor, indicatorilor, descriptorilor);
4. elaborarea Metodologiei de formare a culturii artistice a liceenilor în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice la nivel teoretico-filosofic, conceptual, disciplinar și didactic;
5. aplicarea și validarea experimentală a Metodologiei de formare, analiza calitativă și cantitativă a parcursului și rezultatelor cercetării experimentale (constatare, formare, validare).

Ipoteza de cercetare. Formarea culturii artistice a liceenilor în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice la disciplinele *Desen, Pictură, Compoziție* va fi realizată eficient/proactiv dacă:

- vor fi stabilite reperle teoretice ale culturii artistice și conceptualizat Modelul teoretic al culturii artistice ca finalitate a educației artistice;
- va fi elaborată și implementată Metodologia de formare a culturii artistice a liceenilor în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice (*Desen, Pictură, Compoziție*), integrată sub aspect teoretico-filosofic, conceptual, disciplinar și didactic, concordantă particularităților psihologice ale dezvoltării elevilor de liceu.

Sinteza și metodologia cercetării științifice a fost determinată în contextul complexității temei abordate, diversității ariilor și domeniilor științifice de cercetare prin proiectarea și aplicarea unui sistem de metode de investigație: metoda cronologică, analiza și comparația, metoda hermeneutică, metoda monografică, metoda retrospectivă, metoda prospectivă, metoda bibliografică, metoda documentară. În cadrul cercetării experimentale au fost aplicate: experimentul pedagogic, testarea experimentală (Test-Retest), chestionarea, observația, metode statistico-matematice, analiza și interpretarea datelor prelevate.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute constau în:

- evidențierea și determinarea fenomenelor/proceselor/relațiilor inerente și sistematizarea elementelor de bază ale culturii artistice: percepția artistică, gândirea artistică și atitudinile artistice;
- conceptualizarea *Modelului teoretic al culturii artistice* (componentelor, valorilor, indicatorilor și descriptorilor) și unor precizări noționale inerente modelului;
- generalizarea, precizarea și sistematizarea conceptelor și practicilor pedagogice de bază, elaborarea *reperelor teoretico-filosofice* și a *esenței pedagogice* ale *conceptului de Școală academică*;
- elaborarea și validarea experimentală a *Metodologiei de formare a culturii artistice a liceenilor în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice* la nivel *teoretico-filosofic, conceptual* (forme ale cunoașterii artistice, metode și practici ale cunoașterii artistice, conținuturi ale educației artistico-plastice, principii ale cunoașterii artistice), *disciplinar* (disciplinele *Desen, Pictură, Compoziție* pentru clasele a X-a, a XI-a, a XII-a) și *didactic* (șase strategii didactice relaționale formării percepției, gândirii și atitudinilor artistice);
- elaborarea *nivelurilor de formare* și a *instrumentelor de evaluare* a culturii artistice.

Semnificația teoretică a cercetării: conceptualizarea Modelului teoretic al culturii artistice ca finalitate a educației artistice, esențializarea reperelor teoretico-filosofice și a esenței pedagogice a conceptului de Școală academică, elaborarea Metodologiei de formare a culturii artistice a liceenilor în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice la nivel

teoretico-filosofic, conceptual, disciplinar și didactic, a nivelurilor de formare și instrumentelor de evaluare ale culturii artistice.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în: aplicarea și validarea Metodologiei de formare și a instrumentarului de evaluare (chestionare, probe practice) a culturii artistice în cadrul procesului de studiu a treptei liceale la disciplinele *Desen, Pictură, Compoziție* au condus la rezultate concludente pentru activitatea artistico-practică și pentru avansarea nivelului de formare a culturii artistice a liceenilor, fiind susținute de o analiză cantitativă (statistico-matematică) și calitativă (hermeneutică, pedagogică) relevabilă a rezultatelor obținute, formularea concluziilor științifice și recomandărilor privind aplicabilitatea în practica educației artistico-plastice și cadrul curricular al disciplinelor *Desen, Pictură, Compoziție* a fundamentelor teoretico-metodologice și praxiologice elaborate în perspectiva formării-dezvoltării culturii artistice a educabililor.

Rezultatele științifice principale ale cercetării:

- conceptualizarea *Modelului teoretic al culturii artistice* (componentelor, valorilor, indicatorilor și descriptorilor) și unor precizări noționale inerente modelului;
- elaborarea și validarea experimentală a *Metodologiei de formare a culturii artistice a liceenilor în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice* la nivel *teoretico-filosofic, conceptual* (forme ale cunoașterii artistice, metode și practici ale cunoașterii artistice, conținuturi ale educației artistico-plastice, principii ale cunoașterii artistice), *disciplinar* (*Desen, Pictură, Compoziție* pentru clasele a X-a, a XI-a, a XII-a) și *didactic* (șase strategii didactice relaționale formării percepției, gândirii și atitudinilor artistice).

Implementarea rezultatelor științifice a fost realizată prin cercetări experimentale de formare-evaluare la disciplinele *Desen, Pictură, Compoziție* cu participarea a 20 de liceeni din cadrul învățământului vocațional cu profil în arte plastice (Liceul Academic de Arte Plastice „Igor Vieru”) și prin diagnostic de constatare cu participarea a 147 de liceeni din cadrul învățământului general fără profil în arte plastice (Liceul Teoretic „Lucian Blaga”, Liceul Teoretic „Pro Succes” și Liceul Teoretic „Liviu Deleanu”); publicarea materialelor cercetării, participare la conferințe științifice naționale și internaționale, practica pedagogică în cadrul treptei liceale a Liceului Academic de Arte Plastice „Igor Vieru”.

Publicațiile la tema tezei. La tema tezei au fost publicate 13 lucrări științifice (7 articole științifice în reviste recunoscute, inclusiv 2 peste hotare, 6 comunicări la foruri științifice).

Volumul și structura tezei: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 175 de titluri, 18 anexe, 159 de pagini de text de bază, 53 de tabele și 51 de figuri elaborate de autor.

Cuvintele-cheie: cultură, cultură artistică, arte plastice, învățământ vocațional academic, educație artistico-plastică, Școală academică, percepție artistică, gândire artistică, atitudini artistice, desen, pictură, compoziție, plein-air.

CONȚINUTUL TEZEI

1. FUNDAMENTE TEORETICE PRIVIND CULTURA ARTISTICĂ

În urma analizei epistemologice, antropologice, filosofice și pedagogice a conceptului de **cultură** prin prisma numeroaselor mișcări și școli de gândire, considerăm referențială cercetării tulpina de sens descendentă *de la (Platon) Kant la Hegel* [1] relevantă în clasicitate, ce a înaintat teza universalității rațiunii umane și a valorilor umane universale. Noțiune care a făcut loc cuvântului *spirit* (Geist). Or, marii gânditori ai lumii au fost univoci în ideea că fenomenul cultural este manifestare a spiritului, specific definiției și condiției omului. Potrivit cercetătoarei, T. Callo: „Subiectul trebuie să participe la o cultură. Intrând în rezonanță cu operele din sfera culturii, vibrând la întâlnirea cu ele, înseamnă *a deveni om*” [5, p. 47]. Adept al variantei germane, potrivit lui L. Blaga „Cultura răspunde existenței umane întru *mister și revelare*, iar civilizația răspunde existenței întru *autoconservare și securitate*” [2, p. 410]. Concordant definiției de sinteză a lui A. Kroeber și C. Kluckhohn: „**Cultura** constă din modele implicite și explicite ale comportării și pentru comportare, acumulate și transmise prin simboluri, incluzând și realizările lor în unelte. Miezul esențial al culturii constă din idei tradiționale, apărute și selecționate **istoric**, și, în special, din valorile ce li se atribuie; sistemele de cultură pot fi considerate, pe de o parte, ca produse ale acțiunii și, pe de altă parte, ca elemente ce condiționează acțiunea viitoare” [10, p. 181]. Această definiție marchează ideea că omul, cât și ontologia culturii sunt *construcții ale istoriei, produsul unei continuități*.

Vorbind despre cele **două paradigme ale culturii: clasică și relativistă**, G. Georgiu susține că: „Evoluția gândirii sociale din spațiul european a consacrat astfel dualitatea cultură/civilizație. Este vorba de *două concepte cu vocație generalizatoare și sintetică*... Sunt două tipuri de activități, de atitudini, de opere și de finalități, două dimensiuni constitutive și corelative ale existenței umane: una orientată spre ideal, alta spre real, una spre valori, alta spre bunuri, una spre semnificații, alta spre fapte, una spre viața spirituală interioară, alta spre confortul material exterior; una se sprijină pe credințe și atitudini subiective (individuale și colective), alta pe demersuri ce aspiră la o cunoaștere obiectivă; una întemeiază identități și diferențe, alta facilitează cooperări, deschideri și integrări relative” [9, p. 28]. De altfel, intersecția secolelor XIX și XX consemnează *criza în conștiința epocii*. Cauzată de schimbarea rapidă a modurilor de gândire, experimentelor estetice și atitudinilor spirituale, clătinarea fundamentelor și universalilor culturii occidentale clasice, criza epocii moderne continuă și ia amploare în postmodernitate („criza culturală”, „criza spiritualității”).

Termenul de cultura artistică a apărut și s-a aprobat în conștiința socială și lumea științifică relativ recent, fiind legiferat în cea de-a doua jumătate a sec. XX. Drept parte a culturii umaniste și spirituale, **cultura artistică ca fenomen istoric colectiv** menține și asigură existența social necesară, funcționarea, reproducerea istorică, crearea și dezvoltarea artei, fiind constituită din: (1) artă, (2) sistem instituțional, (3) mediul cultural-artistic/conștiința artistică a societății și are la bază două concepte inerente centrale: valoare și stil (Figura 1). În calitate de concept culturologic, *stilul*: „în esență, este un principiu constructiv stabil, ce există nu doar într-un anumit tip istoric de cultură, dar și în fiecare cultură națională, se manifestă în creația fiecărui autor în parte... Fundamentele oricărui stil sunt anumite *principii vizionare*, ce reflectă autoconștiința epocii și se transformă mai apoi în anumite procedee constructive ale limbajului” [23, p. 72]. „*Valoarea* este relația socială în care se exprimă prețuirea acordată unor obiecte sau fapte, în virtutea unei corespondențe – istoricește determinate de mediul socio-cultural – a însușirilor lor cu trebuințele unei comunități umane și idealurile generate de acestea” [9, p. 37], reprezentând *un ideal/scop* al subiectului, *o lume ideală* la care aspiră și o exprimă prin creație.

Apartenența culturii artistice la sfera cunoașterii spirituale este condiționată de particularitățile simbolice ale artei drept mesager al valorilor, aspect ce mediază *interdependența artei și problematica filosofiei: estetica, etica, filosofia minții, epistemologia, metafizica*. Altfel spus, anume prin caracterul simbolic al artei devine posibilă teaurizarea triadei valorilor

fundamentale ale umanului bine-frumos-adevăr (I. Kant), consemnată în Grecia antică prin termenul de *areté* – *virtute*, unitate dintre cele trei valori fundamentale.

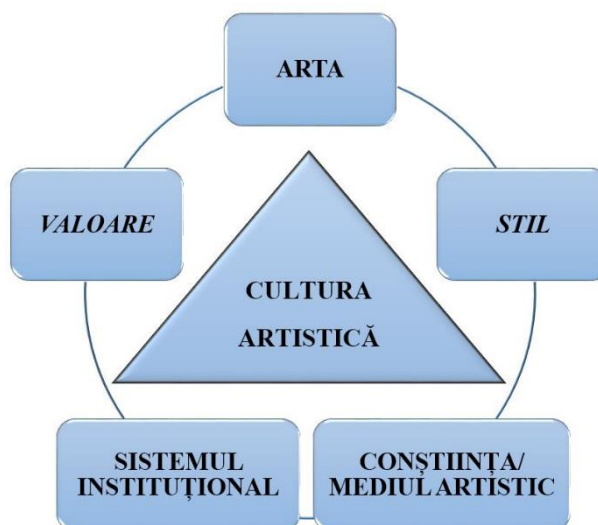

Fig. 1. Elemente structural-constitutive ale culturii artistice drept fenomen istoric colectiv

Sursa: elaborat de autor

Pe scurt, mecanismul de percepție a artei utilizează abilitățile psihicului individului de a se oferi influenței artei prin relaționarea fenomenelor și proceselor reflectate în artă cu experiența propriei vieți; abilitatea de a compasiona și de a relaționa propriul „eu” în raport cu *conținuturile artei de ordin artistic, estetic, moral și vizionar*. Așadar, importanța culturii artistice este condiționată de *referențialul său afectiv* (emoțional-imaginativ) și *rațional* (conceptual-ideatic) al cunoașterii și expresiei realității. Începuturile afective determină specificitatea conținutului și formei operei de artă, ce presupun o reacție emoțională, empatie; începuturile raționale determină conceperea structurilor, aspectelor formale/conceptuale și conținuturilor ideatice, ceea ce face *arta un mijloc unic al înțelegerii/cunoașterii* a celor mai subtile mișcări ale construcției/personalității umane și ordinii universale (lumii). Prin urmare, specificul fenomenologic al artei deține o *capacitate culturogenă* imensă, ce creează un șir de forme de activitate – creație artistică, percepție artistică, critică artistică, stabilind, astfel, un „câmp cultural” propriu. Prin urmare, considerăm necesară examinarea fenomenologiei acesteia prin prisma *funcțiilor și valențelor sale formative/educative*. Or, sistemul și ținta majoră asupra căreia este îndreptată funcțional opera de artă este personalitatea umană.

Importanța examinării conceptului de **cultură artistică drept formă a culturii personale** se aliniază în jurul celor două condiții ale ființei umane ca (1) *obiect/produs al culturii* – determinate de abilitatea omului de a comunica cu lumea artei, a asimila și trăi profund valorile acesteia în baza unor simțuri umane dezvoltate și (2) *subiect/creator al culturii* – determinate de caracterul activ al realizării potențialului artistic, prezumând a fi o finalitate educațională imperativă a învățământului contemporan în vederea dezvoltării sensibilizării și exprimării culturale.

Privită din perspectivă mai largă, cultura artistică se manifestă primar prin funcțiile de *regulare și orientare*. Îndeplinind mai multe funcții în formarea culturii artistice a personalității, arta înțeasă și trăită profund prin percepția operelor de artă – *trece organic în conștiința omului, în structura personalității sale*. În acest cadru de referință, E. IO. Ежова definește cultura estetică drept „o formațiune integrativă a relațiilor/orientărilor axiologice, fundamentelor spiritual-morale, interacțiunii elementelor constitutive: simțurilor, gustului, judecăților, conceptelor, idealurilor estetice, participării în activitatea estetică, ce contribuie la *schimbarea paradigmelor mentale* ale personalității” [20, p. 150].

În acest sens, ne raliem poziției menționate de cercetătorul И. Т. Пархоменко, potrivit căruia: „Nivelul culturii artistice al unei societăți depinde primordial de *nivelul educației artistice* a personalității. Temeinicia intereselor în domeniul artei, capacitatea de a înțelege și aprecia opera de artă aprofundează substanțial personalitatea, ceea ce, la rândul său, aduce la o conștientizare mai completă a sensului existenței sale în lume” [24, p. 22]. În opinia autorilor, anume *educația artistică* însumă chintesența tuturor practicilor și sistemelor artistico-creative formate istoric/evolutiv, ce conduc spre înțelegerea fenomenelor artei și capacitatea de a le crea. Educația artistică lărgeste conținutul *idealului artistic* al omului și îl conduce dincolo de viziuni înguste despre creația perfectă, ce sunt caracteristice conștiinței banale, nedezvoltate artistic.

Într-o optică sintetică, formarea culturii artistice depinde de forme și metode educaționale concrete și este mediată de formarea: **percepției artistice** – dezvoltarea analizatorului vizual, conceperea fondului emoțional și celui conceptual-ideatic al fenomenelor artei, formarea viziunii artistice, **gândirii artistice** – transformarea și generalizarea impresiilor receptate prin înțelegerea și trăirea fenomenelor artei, stăpânirea limbajului artistico-plastic în activitate artistico-practică; **atitudinilor artistice** – relaționarea specificității individuale și valorilor artistice universale, formarea gustului artistic, lumii senzitive a subiectului, atitudinii vizionare asupra lumii, condiționarea manifestării prin creație artistică.

Ca instrument al cunoașterii, *percepția artistică* realizează asimilarea valorilor artistice prin conceperea operei de artă, pătrunderea în esența sa veridică, înțelegerea structurii sale reale. Percepția artistică „implică personalitatea umană în întregimea sa, cu viziunea sa asupra lumii, idealurile, sentimentele morale și atitudinile față de viață” [25, p. 48], or, operele de artă reprezintă și „o formă de concepere a vieții și faptelor umane” [25, p. 37].

Gândirea artistică reprezintă un fel de laborator al personalității pictorului în care există anumite „trăsături specifice de transformare și generalizare” [17, p. 111] a impresiilor și senzațiilor realității în imagine artistico-plastică. Drept cea mai complexă formă de cunoaștere a realității, gândirea artistică este sistemul de procesare, în care se manifestă trăsăturile specifice ale personalității creatorului și proceselor de creare a operelor mediate de operațiuni mentale ca analiza, sinteza, comparația, asociația (analogia și contrastul), abstractizarea și concretizarea imaginii artistico-plactice și include elemente ale gândirii teoretico-abstractă, gândirii prin imagine, imaginației dezvoltate pe baza activității artistico-practice.

Atitudinile artistice stau la baza gustului artistic, ce realizează selecția preferențială a subiectului. Condiționând crearea necesității constante de creație, atitudinile artistice marchează modul de a fi, direcționarea formelor comportamentale, aspirațiilor și tendințelor de percepție, reflectare, concepere și creație a valorilor artistice. Or, anume activitatea artistică și de creație exprimă trăirile afectiv-senzoriale, atitudinile și, respectiv, cultura artistică a personalității, implicând participarea coordonată a multiplelor funcții psihice complexe și superioare, fapt semnificativ pentru dezvoltarea și formarea adolescenților.

Actualmente, **prioritatea fenomenului cultural** (#HeritageAtSchool #EuropeForCulture) este inclusă în prioritățile strategice de dezvoltare ale Uniunii Europene, or, cultura reprezintă catalizatorul creației și potențialului progresiv al unei societăți. **Educația artistică** este activitatea de formare-dezvoltare a personalității prin receptarea, evaluarea și crearea valorilor artistice, aflate la baza frumosului general (clasic), fiind fundamentală pentru formarea culturii artistice a unei societăți drept principală finalitate a sa. Prin urmare, considerăm că **învățământul vocațional în arte plastice**, aliniat formării culturii artistice a educabililor, trebuie întemeiat pe: sensibilizarea față de patrimoniul național și universal, revigorarea conceptului de profesionalism, tradițiilor Școlii academice și cultivarea începutului creator.

2. REPERE METODOLOGICE ALE FORMĂRII CULTURII ARTISTICE A LICEENILOR PRIN ARTELE PLASTICE (ÎNVĂȚĂMÂNT VOCAȚIONAL ACADEMIC)

Potrivit definiției elaborate, **cultura artistică** constituie finalitatea educației artistice reflectată în ansamblul valorilor artistice asimilate de personalitatea umană și exprimată în **percepția artistică** prin nivelul educației artistice, motivație pentru percepție artistică, receptivitate afectivă, decodificare a imaginii artistice; în **gândire artistică** prin interpretare artistică a realității, operare cu imagini artistice, conceptualizare artistică, imaginație artistică; în **atitudini artistice** prin preferențial artistic, convingeri și ideal artistic, orientare spre creație artistică și viziune artistică asupra lumii, care favorizează *producerea/creația a noi valori artistice*.

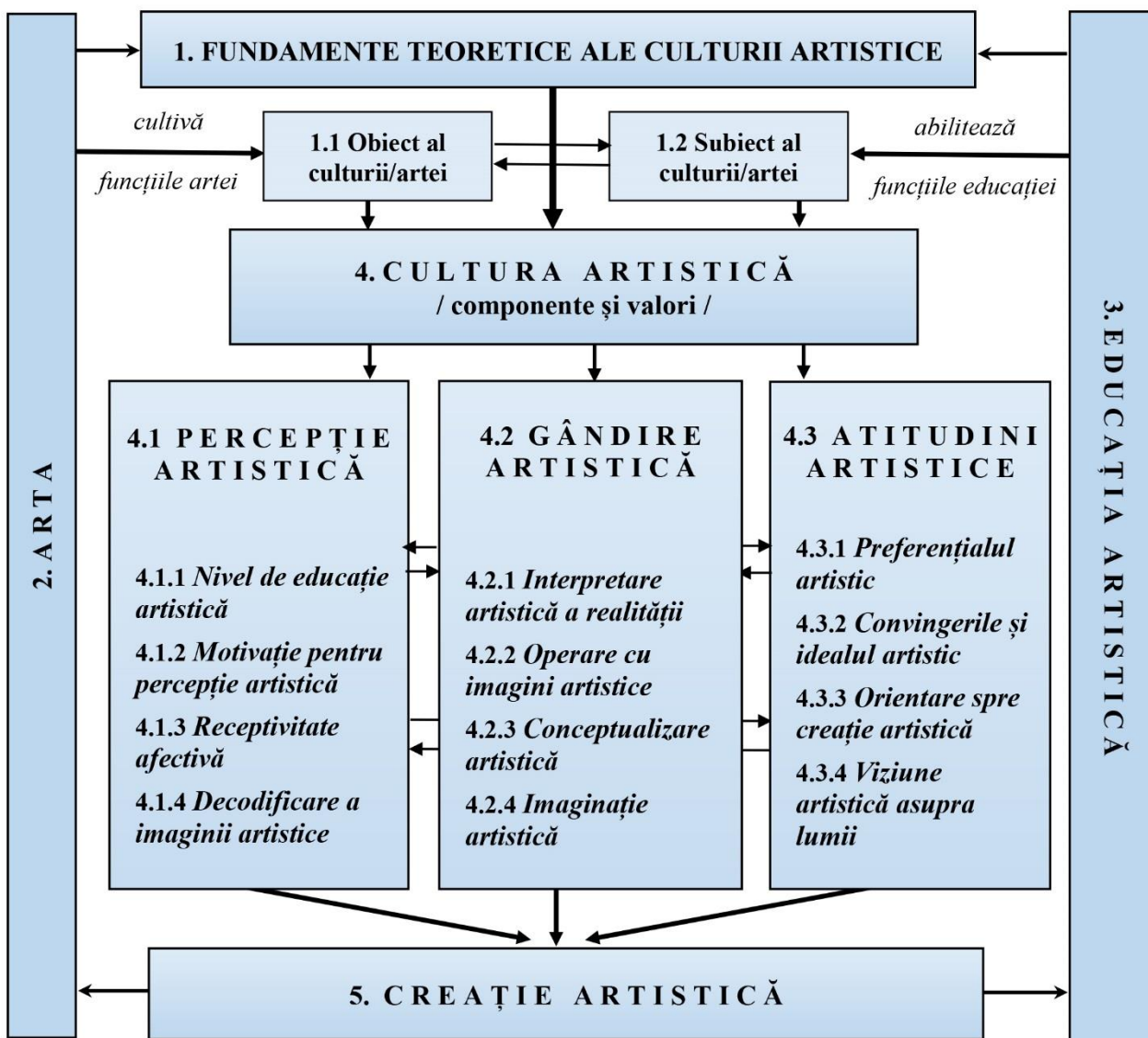

Fig. 2.1. Modelul teoretic al culturii artistice

Sursa: elaborat de autor

(4.1) Percepția artistică reprezintă un instrument complex al cunoașterii artistice, ce mediază receptarea, înțelegerea, trăirea, decodificarea și asimilarea/internalizarea valorilor artistico-plastice ale operelor și fenomenelor artelor plastice și realității (natură) condiționată de **(4.1.1) nivelul de educație artistică**, **(4.1.2) motivația spre receptarea artistică**, **(4.1.3) receptivitatea afectivă** și **(4.1.4) decodificarea sistemelor/modelelor artistice**. Percepția

artistică este constituită din corelația percepției analizatorului vizual, fondului emoțional și sensului de esență a imaginii artistico-plastice, include asimilarea valorilor, idealurilor și modelelor artistico-plastice, cât și formarea propriilor aprecieri și caractere individuale de receptare (rațională și afectivă), realizând aprofundarea lumii spirituale a receptorului, o mai bună înțelegere a lumii, oamenilor și sinelui. **Viziunea artistică** exprimă gradul superior/excelent de dezvoltare a percepției artistice și este caracterizată de unitatea potențialului intelectual, emoțional și suprasensibil (Thomas d'Aquino) al receptorului. Or, scopul percepției artistice rezidă în asimilarea a noi valori artistice, înnobilarea estetică și mai larg cea spirituală [17, p. 281].

(4.2) Gândirea artistică reprezintă un proces cognitiv superior și complex de cunoaștere/înțelegere/reflectare a realității/realității artistice, transformare și generalizare (procesele cognitive legate de creare a operelor) a conținuturilor personalizate (impresiilor, cunoștințelor, senzațiilor, stărilor afective) în forme/imagini/proiecții artistico-plastice în activitate artistică practică, condiționat de trăsăturile specifice ale personalității și mediat de: **(4.2.1) interpretarea artistică a realității/experienței, (4.2.2) operarea cu imagini artistice, (4.2.3) conceptualizarea artistică și (4.2.4) imaginația artistică.** În același spectru de idei, gândirea artistică are la bază principiul unității dintre cunoaștere, sensibilizare și meta-formare artistică (gând – simț – acțiune), implicând relaționarea comprehensiunii, trăirii și creării fenomenelor artistico-plastice.

(4.3.) Atitudinile artistice realizează selecția preferențială a subiectului rezultată din relaționarea specificității caracteriale individuale și raportării la valorile artistice universale prin trăirea senzitivă a ordinii spirituale de cel mai înalt nivel; umanizarea celor mai diverse tipuri de atitudini sociale, făcând „umane” atitudinile individului față de lume, societate, sine și exprimată: **(4.3.1) necesități, interese și gust artistic, (4.3.2) convingeri și ideal artistic, (4.3.3) orientare spre creație artistică, (4.3.4) viziune artistică asupra lumii.**

De altfel, atitudinile artistice prefigurează devenirea generală a personalității, dezvoltarea potențialului personalizat, *axiologic, culturologic, creativ și artistic* având un impact considerabil asupra tuturor dimensiunilor vieții, servind drept fundament al percepției integrale a lumii, favorizând dezvoltarea emoțională și intelectuală a personalității, precum și caracterul, originalitatea, individualitatea trăsăturilor personalizate ale acesteia, fiind definatorii pentru exprimarea practică a potențialului și începutului creator, acționând drept un stimulator sau determinantă a psihicului pentru manifestare în activitate artistică, de transformare a conținuturilor personalizate. Or, adevărata interiorizare duce la o universalitate (E. Cioran).

(5) Creația artistică este produsul unei culturi artistice înalt dezvoltate, rezultatul unei atitudini speciale, artistico-estetice față de lume și fenomene, prin care personalitatea capătă integralitate, își formează și manifestă esența sa umană. „Crearea valorii artistice nu este un obiectiv terțiar, nu o completare al altui fenomen, ci scopul esențial al activității artistico-practice” [26, p. 236]. Arta este și mediul, și mijlocul de familiarizare/asimilare/cultivare a unui ideal prin asimilare spirituală a realității, ce are drept scop formarea și dezvoltarea competenței de *transformare creativă* a lumii și personalității în concordanță cu acest *ideal*, contribuind la înnobilarea și spiritualizarea omului. Pornind de la cea mai definitorie esență a sa, omul este merit de a crea și a se realiza prin *acte creatoare*.

Relațional scopului cercetării, au fost examinate **particularitățile psihologice ale dezvoltării elevilor de liceu**, ce au inclus concepte și elemente inerente psihologiei vârstelor și psihologiei generale, precum: medierea, internalizarea în dimensiune socio-culturală, dezvoltarea funcțiilor psihice superioare (Л. С. Выготский), activitatea dominantă (Д. Б. Эльконин), interacțiunea omului și mediului (К. Lewin, Л. С. Выготский), structurarea sistemului propriu de valori (E. Spranger), sentimentul unicității proprii personalității (E. Erikson), autoidentificare personală (J. J. Rousseau, M. Debesse) și profesională, fiind stabilit că principala neoformație a adolescentului este personalitatea – ego-identitatea (E. Erikson), propria viziune asupra lumii (И.С. Кош), particularitățile proceselor psihice **senzoriale, cognitive și afective** (Т. Crețu, G. Sion, S. Briceag, M. Borozan). Or, „perioada adolescenței și preadolescenței este perioada creșterii la

maximum a capacităților perceptive și de reprezentare” [12, p. 196]; a formării gândirii teoretice, abstracte, ipotetico-deductive (formal-logice și formal-operaționale) și imaginației; a stăpânirii operațiunilor intelectuale complicate de analiză, sinteză, generalizare teoretică și abstractizare, argumentare și justificare; a conștientizării trăirilor, experiențelor afective și sensibile [4, 30].

Referențială cercetării, **teoria cultural-istorică** înaintată de Л. С. Выготский [18] descrie **mecanismul psihologic de influență a mediului social asupra dezvoltării funcțiilor psihice superioare ale omului**. Potrivit cercetătorului, acest mecanism se identifică prin **interiorizarea semnelor** (create artificial de umanitate), stimulilor de coordonare a propriului comportament și celui străin. Or, interiorizarea vizează formarea structurilor interioare ale psihicului datorită asimilării structurilor activității exterioare. Printre conceptele înaintate de teoria dezvoltării cognitive a lui Л. С. Выготский sunt: medierea, procesele de internalizare, interacțiunea socială, limbajul și dezvoltarea conceptelor. În opinia cercetătorului, principala nouformație a vârstei de trecere este includerea în drama dezvoltării a „unui actor nou, un factor calitativ deosebit – personalitatea adolescentului însăși...” [21, p. 42].

Potrivit cercetărilor realizate de И. С. Кош, în domeniul psihologiei tinereții timpurii principala întrebare a postmodernității rezidă nu doar și nu atât în conținutul și metodele de educație și învățământ, cât în **direcția generală și stilul de educație**. În contextul noilor orientări, cercetătorul susține „că pentru a funcționa într-o societate extrem de mobilă și dinamică, individul trebuie să dispună de **două direcții de seturi de calități: un nucleu stabil, solid al personalității, viziune asupra lumii, convingeri sociale și morale**. În caz contrar, la fiecă cotitură abruptă a istoriei – iar ele vor fi destule – acesta va fi, vorbind la figurat, descompus în elemente-parte sau va reacționa nervos la cerințele istoriei; să dețină **labilitate psihologică înaltă, flexibilitate, capacitate de a asimila și prelucra informația nouă și de a crea ceva nou**” [21, p. 22]. Or, în actualitate, sistemele de învățământ trebuie să cuantifice/dezvolte formarea aspectului autocratic al manifestărilor liceenilor. „Educația în epoca revoluției tehnico-științifice trebuie să fie mai întâi de toate **educația independenței, inițiativei creative și responsabilității sociale**, fiind imposibile una fără cealaltă. De altfel, o personalitate independentă, creativă se formează doar prin activitate independentă, creativă, bazată pe fundamentul autoconducerii” [21, p. 22].

Tentativa de a contura un tablou metodologic referențial educației artelor plastice a condus la necesitatea examinării conceptului de **Școală academică**. Originară din rațiune și spirit **clasic**, Școala academică are la bază întâi de toate un scop paideic, de cultivare a spiritului uman în sensul omului deplin – personalitate artistică capabilă de discernământ, abilitate și decizii independente prin asimilarea (obiect) și dezvoltarea (subiect/creator) tradiției predecesorilor. Evoluția Școlii academice a avut la bază **căutarea esenței**, nu aparențelor în artă, în timp ce Academiiile de Artă reprezentau acele medii artistice specifice, prin care se realiza rolul transiterii **măiestriei universale** (normelor și limbajului artistic ideal). Realizând o funcție socială de importanță culturală majoră pe parcursul tuturor perioadelor istorice ale existenței sale, Școala academică a procreat și condiționat cultivarea și **formarea culturii artistice individuale** (a educaților) și **colective** (a societății), reprezentând un model/reper al gustului elitar, rafinamentului și idealului artistic. Drept emanație a cunoașterii și chintesențelor educației artistico-plastice, Școala academică s-a întemeiat pe următoarele concepte și principii inerente fundamentale:

- ✓ **profesionalism** – măiestrie, virtute (din latină „*virtù*”), cunoaștere și abilitate artistică;
- ✓ **reguli și norme profesionale** – împărtășite de comunitatea profesională, consacrate de predecesori și mediul profesional;
- ✓ **tradițiile școlii academice** – idee ce însumă cunoaștere artistico-plastică, practici pedagogice specifice ancorate de un anumit „spirit”, estetică academică (strat de imagini dintre antichitate și contemporaneitate relevabile până în prezent);
- ✓ **studiul după natură** – o practică reprezentativă și fundamentală, având la bază observația, contemplarea, reprezentarea și însușirea legilor/legităților naturii. Or, natura a fost cea de la care omul a învățat de-a lungul timpului să se exprime, să sintetizeze și să estetizeze;

✓ **exemplul** – grațitudinea față de exemplul și experiența predecesorilor, respectiv, „omul se poate forma doar de sine însuși, însă se formează acesta grație asimilării conștiente a tot ceea ce a fost creat de alții”, idee ce consemnează fenomenul continuității culturii artistice.

Anume *teoria academică a creației* (prima concepție a creației), ce a însumat multiple tratate teoretice, îndrumări și ghiduri de studiere a practicii de artă, a istoriei artei, dar și critica artistică, se transformă în timp într-un set normativ de reguli, axate pe ideea că personalitatea artistică se formează pe baza asimilării dogmelor, cunoașterii și dezvoltării celor mai bune practici și tradiții ale trecutului. **Propriul stil** prezuma o consecință a unui parcurs de neînlocuit de asimilare și înaltă perfecționare a dezvoltării abilităților profesionale, de altfel, **o excelență gramaticală superioară**. Așadar, după cum cunoaștem, „aproape fiecare individualitate creatoare a trecut în dezvoltarea sa acea perioadă, ce poate fi numită *perioada uceniciei oneste*” [19, p. 151].

Conceptul de **profesionalism (virtù)** devine unul central și prezumă virtute, îndeletnicire, competență și cunoaștere prin continuitatea tradiției și dezvoltarea acesteia. De menționat că acest concept nu vine de la prejudecia „libertatea creației”, prezumând fundamentul cunoașterii esențelor relevante de până acum și mai întâi de toate calității de a fi Om, abilitare, cunoaștere, discernământ și cultură capabilă de a pune în valoare „actul creației”. Or, prin cunoaștere obiectivă, „virtù” (profesionalism) era concepută treapta, parcursul unui creator abilitat de *a prinde legitatea universală (obiectivă) prin prisma propriei individualități*, principala sursă de obiectivare fiind însăși natura, universul. Fenomen care îl întrezărim în opera vizionarilor indiferent de epocă sau stil: Scopas, Giotto, A. Rublev, L. da Vinci, P. Bruegel, Rembrandt, C. Brâncuși sau V. van Gogh. În tradiția clasică, *arta veridică deschide imaginea universului (caracter obiectiv), înalță spiritul uman (concepția aristotelică de „catharsis”), iar pentru a vedea esența, concepția originară a lumii, în viziunea clasicității trebuie să ai o privire umană. Deci, a fi om este o virtute* [14] [15].

Rezumând examinarea Școlii academice, au fost elaborate **reperete teoretico-filosofice** (Tabelul 1) și **esența pedagogică a Școlii academice**.

Tabelul 1. Repere teoretico-filosofice ale Școlii academice

Platon	ideea „cultivării spiritului uman” (paideia)
Platon	ideea privind „mimesisul” drept imitare a „actului creator divin” (transcendere)
Aristotel	ideea despre „catharsis” – capacitatea artei de curățare a sufletului uman și formarea anumitor calități morale ale personalității prin „afecte” și empatie
Im. Kant	ideea păstrării în condiții noi a tot ce este obiectiv valoros, ce a fost creat de predecesori
J. W. Goethe	ideea caracterului fundamental al cunoașterii obiective (științifice) și imperativității continuității acesteia
Im. Kant	„motivul autocreației” – tradiția era concepută drept temelie pentru crearea propriei personalități, omul se creează pe sine, asimilând ceea ce consideră semnificativ și necesar personal pentru sine de la predecesorii săi. <i>Omul se poate forma doar de sine însuși, însă se formează acesta grație asimilării conștiente a tot ceea ce a fost creat de alții</i>
J. W. Goethe	ideea privind „stilul” drept manifestare superioară a creației, transmiterea esenței printr-un fenomen, universalului prin special/distinctiv/individual
F. W. J. Schelling	ideea privind omul și creația sa ca parte a universului
G. W. F. Hegel	ideea continuității „măiestriei universale”

Sursa: elaborat de autor

Pornind de la premisa unei abordări metodologice complexe, **Metodologia de formare a culturii artistice în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice** reprezentată în Figura 2 a fost proiectată la nivel (1) filosofico-teoretic, (2) conceptual, (3) disciplinar și (4) didactic. Totodată, în vederea prezentării extinse și interactivității elementelor *cadrelor teoretico-filosofice și conceptuale* a fost elaborată o schemă adiacentă prezentată în Figura 3.

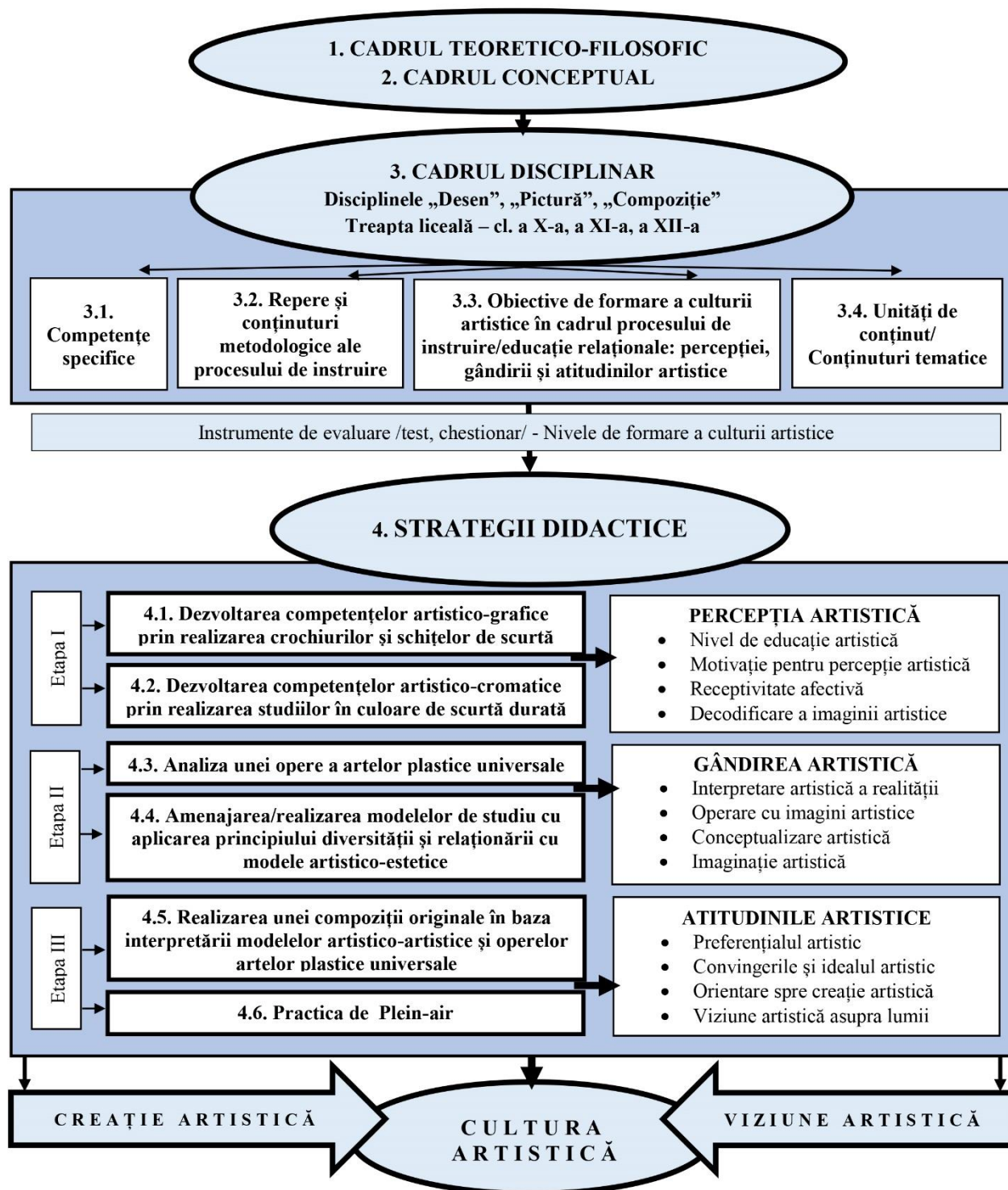

Fig. 2. Metodologia de formare a culturii artistice în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice

Sursa: elaborată de autor

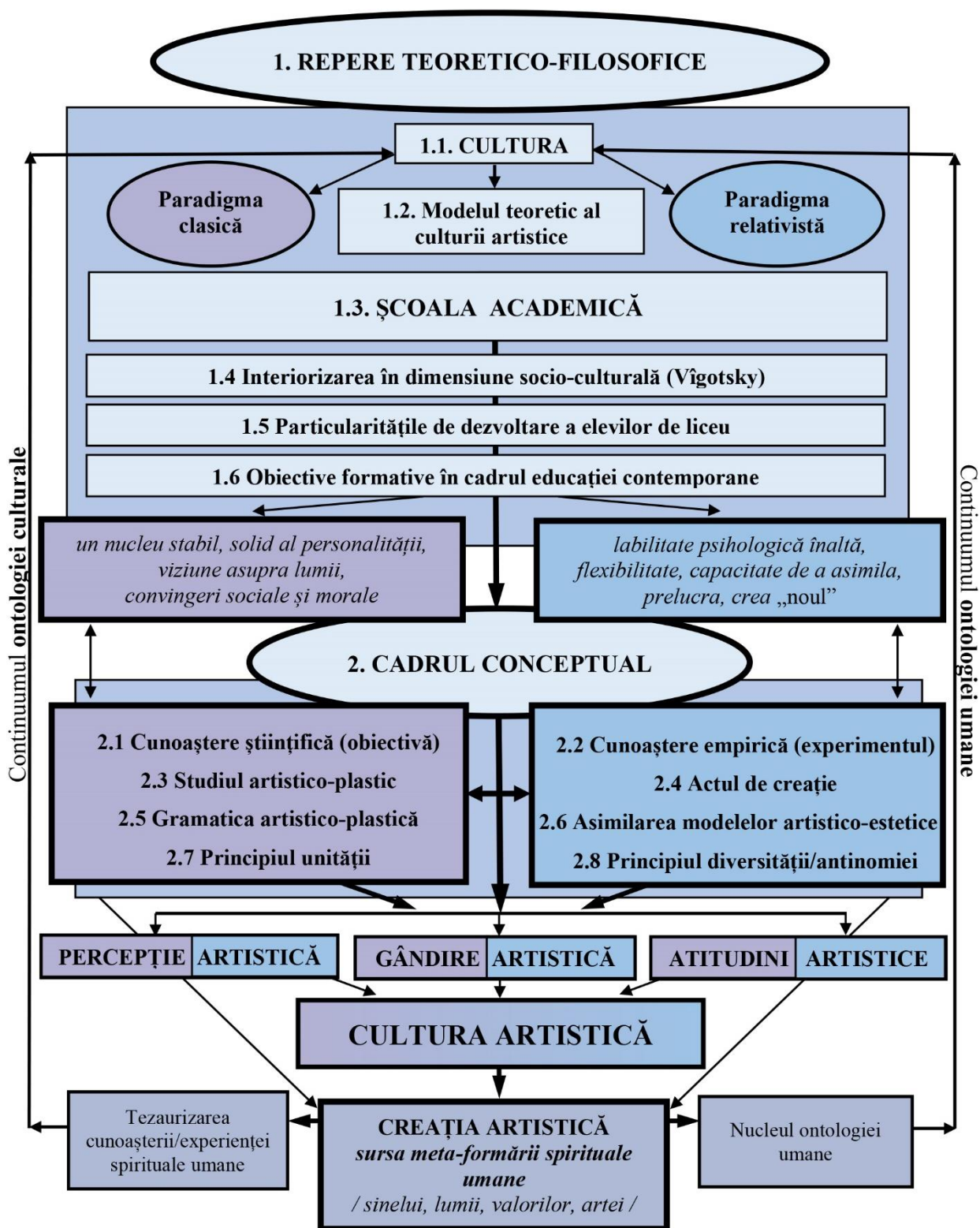

Fig. 3. Reperete teoretice și cadrul conceptual al Metodologiei de formare a culturii artistice a liceenilor în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice

Sursa: elaborată de autor

(1) **Reperetele teoretice** ale Metodologiei de formare (Figura 3) rezidă în cinci referințe teoretico-filosofice majore: (1.1) dualitatea paradigmei clasice și relativiste în cultură [9], teoriei clasice și postclasice în teoria artei [14, 15, 16], paradigmei psihocentriste și sociocentriste în științele educației [6]; (1.2) Modelul teoretic al culturii artistice, (1.3) conceptul de Școală academică, (1.4) teoria cultural-istorică și conceptul de interiorizare, (1.5) particularitățile de dezvoltare a elevilor de liceu și (1.6) obiectivele formative în cadrul educației contemporane.

(2) **Cadrul conceptual** al Metodologiei cadrează cu cel teoretico-filosofic și prezumă afinitatea și valorificarea complementarității dintre (2.1) **cunoașterea științifică (obiectivă)** și (2.2) **cunoașterea empirică (experimentală)** în formarea culturii artistice a liceenilor, în condiția păstrării căutărilor teleologice ale esențelor imaginii lumii. Deci, marea artă este rezultatul acestei ambivalențe și orice element al noului este valoros în condiția integralității și veridicității obiective și universal valabile. În spiritul acestei filosofii, cadrul conceptual reliefează la nivelul:

- metodelor și practicilor cunoașterii artistice: *studiul artistico-plastic și actul de creație*;
- conținuturilor educației artistico-plactice: *gramatica și modelele artistico-estetice*;
- principiilor cunoașterii artistice: *principiul diversității și unității*.

(2.3) **Studiul artistico-plastic** (*studiul exemplelor predecesorilor, studiul după natură*) este apreciat drept cea mai eficientă metodă practică în formarea *profesionalismului* educabililor. Prin studiu înțelegem realizarea anumitor sarcini didactice de studiere a realității sau operei de artă în mod practic – „studiu de desen”, „studiu de pictură”. Prin intermediul activității artistice și implicit studiului artistico-plastic este mijlocit și *procesul de transmitere a informației* despre realitate (interiorizare/asimilare), ce activează **abilitățile de cogniție** a lumii și sinelui. Practicarea studiului implică **exerciții sistematice permanente** – condiționalitate iminentă pentru o instruire temeinică, realizată în conformitate cu un **program de sarcini didactice sistematizate** de la studierea unei unități/relații simple spre avansare la cele complexe.

(2.4) **Actul de creație** este o formă/metodă a cunoașterii artistice, ce exprimă activitatea de transformare și meta-formare a conținuturilor personalizate în forme specifice artei mediată de conceperea personalizată a trăsăturilor definitorii ale lumii și căutarea formelor artistico-plactice de *expresie artistică* a imaginii sale. Potrivit gândirii clasice, *creația este emanație a „construcției universale” prin „eu”*. În sens pedagogic, căutarea propriilor mijloace de exprimare, predilecții, atitudini și convingeri în artă condiționează formarea culturii artistice prin actul de creație, drept practică/formă/metodă specifică cunoașterii empirice (bazată pe experiență, experimentare, activitate practică). În sens general, actul de creație reprezintă o parte a procesului dialectic complex de transformare/creare a *ideii-imaginii*. Un rol decisiv în actul de creație revine *imaginației productive*, ce realizează sinteza creativă.

Stăpânirea (2.5) **gramaticii artelor plastice** în cadrul procesului de instruire este asociată cu perioada uceniciei oneste, primar formatoare a *competențelor profesionale practice și teoretice*, intenționând cunoașterea și exersarea *legilor percepției vizuale și principiilor de reprezentare* prin percepție, studiere, analiză și apreciere proprie, mediind dezvoltarea diferitor laturi ale psihicului în unitatea sa, cum ar fi cea: *afectivă, cognitivă și conceptuală*. Sub aspect metodologic, însușirea gramaticii artistico-plactice în cadrul disciplinelor *Desen, Pictură și Compoziție* parcurge **studierea modulară a corpurilor geometrice, naturii statice, capului uman, figurii umane, peisajului, pe parcursul căreia liceenii concep fundamentele:** (a) *construcției geometrice a formei (volumul)*; (b) *modelării tonale a formei (volumul)*; (c) *fenomenelor cromatice (gamă cromatică, contrast, intensitatea culorii etc.)*; (d) *construcției și structurii compoziționale*; (e) *mijloacelor de expresie a limbajului plastic*; (f) *aspectelor tehnice de reprezentare în arte plastice (grafică, pictură)*; (g) *perspectivei și axonometriei*; (h) *legilor percepției vizuale (optice)*; (i) *spațialității și luminozității*; (j) *anatomiei plastice*; (k) *principiilor de reprezentare (spațială și formală)*; condiționând astfel formarea culturii artistice ale acestora.

Vorbind despre conținuturi educaționale, evidențiem *interiorizarea/cunoașterea/asimilarea* (2.6) **modelelor artistico-estetice**, valorilor, sensurilor, semnificațiilor, formelor și mijloacelor de expresie artistico-plactice formate istoric. Făcând referință la termenul **model artistico-estetic** subînțelegem *o construcție de ansamblu, corelativă cu ideea de „stil” – conjugarea profesionalismului, cunoașterii științifice și începuturilor creatoare specifice spiritului de a simți al unei epoci, colectivității sau personalități în formele artei*. Ideea de „înalt cultivat” în educația artelor plastice prezumă *cunoașterea principiilor de reprezentare, specificității limbajului artistico-plastic, dar și capacitatea de a simți în rezonanță cu spiritul unei*

epoci, colectivități sau personalități artistice. Conceperea diversității formelor artistico-estetice și semnificației universale ale acestora determină liceenii drept ***purtători ai culturii artistico-plastice universale***, condiție ce generează conștientizarea și formarea propriilor începuturi de creație.

(2.7) **Principiul unității** îl regăsim încă în antichitate, care a revelat ideea unei imagini a lumii în unitatea sa, vizând *integralitatea, relaționarea, acordul* la nivel de culoare, tonalitate, compoziție, spațialitate, formalism, stilistică între: particularul în raport cu întregul; elementele limbajului plastic (reprezentării și percepției artistice) ca stilistică, tot ceea ce înțelegem prin ideea de „stil” (model artistico-estetic); elementele reprezentării semnificativului/esențialului din realitate prin selecție artistică. Teoria artei abundă în determinări privind *integralitatea, sinteza, structura, sistemul, construcția, generalizarea* fenomenelor, având la bază ideea de *unitate*. Deci, atât opera de artă, percepția, reprezentarea, activitatea artistică, cât și practica pedagogică în artele plastice relevă o ***structură multidimensională*** (de la reprezentarea culorii până la obiectivarea senzitivă a ideii-imagine). Doar apelând la unitate este posibilă *construcția, compunerea, crearea, meta-formarea noii realități* și explicația/traducerea realității existente în arte plastice.

Importanța (2.8) **diversității/antinomiei ca principiu** pedagogic rezidă în *accesibilizarea* procesului de instruire, fiind imperativă în practica pedagogică, favorizând vizibilitatea, demonstrația legităților de reprezentare și percepție artistică prin *contrast, antinomie, diferențe, opoziție*. Ca fenomen și principiu, antinomia se identifică în toate dimensiunile fenomenelor artelor plastice, păstrând însă *caracterul armonic al contrariilor*: cald – rece, echilibru – dinamică, închis – deschis, monocrom – cromatic, solitudine – mulțime, monoton – ritmic, mare – mic, comic – tragic, etc. Principiul diversității armonioase poate fi aplicat în parametrii sarcinilor didactice prin alternanța: ***durabilității*** (numărul oferit de ore) pentru realizarea modelului de studiu; ***sarcinilor artistico-metodice*** (spațialitate sau formalism, plasticitate sau proporționalitate, exactitate sau interpretare etc.); ***sarcinilor de creație*** și gradului de interpretabilitate a modelului din natură (tipologia, esențializarea modelului în acord cu specificitatea sa); ce ar însemna balansarea între realizarea unor sarcini, de analiză și studiere și realizarea unor sarcini de creație (experimentale), expresie și sinteză.

În rezultatul stabilirii cadrului teoretic și conceptual al Metodologiei de formare, concordant acestora a fost elaborat și (3) **cadrul disciplinar**, ce prevede formarea culturii artistice a liceenilor (clasele a X-a, a XI-a și a XII-a) prin intermediul disciplinelor practice „Desen”, „Pictură” și „Compoziție”, constituit din: (3.1) competențe specifice disciplinei; (3.2) repere și conținuturi metodologice ale procesului de instruire; (3.3) obiective de formare a culturii artistice în cadrul procesului de instruire/educație relaționale: percepției, gândirii și atitudinilor artistice și (3.4) conținuturi tematice. Drept notă de referință spre aplicarea acestora în practica pedagogică este necesar de a sublinia că educația în arte plastice are un ***caracter formativ etapizat și corelativ*** pentru mai multe dimensiuni, ce indică spre o complexitate formativă superioară, uneori neliniară și necesită o mediere conceptuală, înțelegere fundamentală, experiență pedagogică și prestație profesională excelentă a cadrului didactic.

În baza reperelor metodologice enunțate au fost elaborate (4) **șase strategii didactice** referențiale formării percepției, gândirii și atitudinilor artistice. Primele două sunt referențiale formării ***percepției artistice*** exprimată în: *nivelul de educație artistică, motivație pentru percepție artistică, receptivitate afectivă, decodificare a imaginii artistice* prin: (4.1) **Dezvoltarea competențelor artistico-grafice prin realizarea schițelor și crochiurilor** și (4.2) **Dezvoltarea competențelor artistico-cromatice prin realizarea studiilor în culoare de scurtă durată**.

Specificitatea primei strategii survine din esența propriu-zisă a crochiului și schiței drept formă de reprezentare grafică. ***Crochiul și schița*** reprezintă o imagine grafică monocromă incompletă a lumii figurative, realizată, de regulă, în timp foarte scurt/limitat. În scopul facilitării procesului de elaborare a acestora este folosit ***un număr minim de mijloace grafice***. Deseori acest tip de reprezentare este numit drept *generalizator*, exprimând o formă complexă prin redarea veridică și expresivă doar a trăsăturilor de bază ale acesteia (tipicul și caracteristicul), lipsite de detalieri. În felul acesta, crochiul este identificat cu *întregul, văzut fără particularități*.

Eficiența strategiei II se profilează din esența propriu-zisă a studiului drept o formă dinamică de reprezentare cromatică. *Studiul în culoare de scurtă durată* are rolul unui exercițiu de *stabilire și redare a culorilor și relațiilor cromatice* din realitate. Exercițiul este esențialmente un proces de *interpretare productivă* a materiei artei, de evidențiere a noi probleme și posibilități, este stadiul de *pregătire, explorare, cercetare și probă* în care sunt încercate empiric atât propriile-i posibilități, cât și cele ale materiei. De altfel, studiul în culoare determină inițierea și formarea artistico-practică a liceenilor în pictura de șevalet [13, 22].

Strategiile didactice III și IV sunt referențiale formării *gândirii artistice* exprimată în: *interpretare artistică a realității, operare cu imagini artistice, conceptualizare artistică, imaginație artistică* prin: **(4.3) Analiza unei opere a artelor plastice universale și (4.4) Relaționarea modelelor de studiu cu diverse modele artistico-estetice.**

Vorbind despre strategia III, *analiza artistică* se identifică prin activitate de cercetare și apreciere artistică a unei opere de artă conform unor criterii specifice limbajului artistico-plastic, determinată de un complex proces intelectual. Prin urmare, nu este un proces mecanic de copiere, ci *cercetarea, analiza, studiul general* al modalităților de reprezentare, legităților și principiilor gramaticii, limbajului, construcției, selecției, gustului și atitudinii vizionare a unui artist, școli de artă sau mișcări artistice.

Strategia IV *Amenajarea/realizarea modelelor de studiu cu aplicarea principiului diversității și relaționării cu modele artistico-estetice universale* favorizează formarea *motivației constante și gândirii asociative* a liceenilor, având rolul unui *instrument de accesibilizare* a asimilării/înțelegerii conținuturilor specifice, *demonstrație* a principiilor și legităților artistico-plastice și, totodată, *dezvoltare* a tabloului lumii și experienței artistice a liceenilor. Cultura amenajării modelelor de studiu nu poate fi limitată la o instrucțiune seacă, însumând o multitudine de *sensuri, concepte, rafinamente și abordări* ireductibile la matematică pură, corelabile însă la multitudinea valorilor și principiilor artistico-plastice universale.

Strategiile didactice V și VI sunt referențiale formării *atitudinilor artistice* exprimate în: *preferențialul artistic, convingerile și idealul artistic, orientare spre creație artistică, viziune artistică asupra lumii* prin: **(4.5) Realizarea unei compoziții originale în baza interpretării modelelor artistico-estetice și (4.6) Realizarea practicii de vară în plein-air.**

Prin urmare, strategia V rezonază cu ideea unei experimentări/căutări artistice personale bazate pe studiere, un cumul de informații asimilat în baza studiului modelelor artistico-estetice universale. Or, *actul de creație* prezumă și experimentare, probare și explorare. De altfel, „*Experimentul artistic* este a) proces de creație bazat pe modificarea intenționată, în condiții noi, a unor „probleme” (structuri) cunoscute; b) criteriu de verificare practică a încercărilor de limbaj practic (inclusiv de tehnică) bazate pe ipotezele și datele teoriei (științei) artei plastice; în raport cu experiența artistică, este latura mereu înnoitoare, sursa de cunoștințe a celei dintâi” [13, p. 116].

Strategia VI, *practica în plein-air*, reprezintă un catalizator/instrument chintesențial al formării competențelor specifice disciplinelor practice de profil precum *Desenul, Pictura, Compoziția*. În cadrul practicii de plein-air se realizează sarcini metodice cu un larg spectru de varietate: *redarea stării zilei, diferitor structuri compoziționale, motivelor compoziționale complexe, spațialității, sursei de lumină* în vederea menținerii „*noutății impresiilor*” și acumulării *experienței artistice*. Importanța plein-air-ului survine din faptul că acționează prin diversitatea, complexitatea și caracterul dinamic al activităților artistico-plastice implicate la nivel *cognitiv-afectiv, atitudinal, practic, profesional, cultural-axiologic, creativ și artistic* asupra liceenilor.

Plecând de la asumptia elaborării unei metodologii de formare coerente ritmurilor și exigențelor de actualitate, unul dintre obiectivele tacite ale strategiilor didactice înaintate a vizat *dinamizarea, diversificarea, interactivitatea și originalitatea procesului de instruire/educație* în artele plastice, oferind spațiu dezvoltării *profesionalismului și individualității artistice* a fiecărui educabil în spiritul formării unei culturi artistice excelente.

3. ARGUMENTE EXPERIMENTALE PRIVIND EFICIENȚA METODOLOGIEI DE FORMARE A CULTURII ARTISTICE A LICEENILOR PRIN ARTELE PLASTICE

În cadrul cercetării a fost organizat un *experiment natural de tip longitudinal*. Drept variabile independente manipulate au fost stabilite percepția artistică, gândirea artistică, atitudinile artistice, cu precizarea *nivelurilor de formare* și variabila dependentă, cultura artistică a liceenilor. Aplicarea Metodologiei de formare (nivelului didactic) constituită din șase strategii didactice și valorificarea resurselor metodologice elaborate pentru educația artistico-plastică au avut drept scop testarea validității Metodologiei de formare a culturii artistice a liceenilor clasei a X-a și clasei a XI-a ai Liceului Academic de Arte Plastice „Igor Vieru” (instituție republicană).

Adițional experimentului formativ, în vederea stabilirii premiselor și nivelului de formare a culturii artistice a liceenilor din cadrul liceelor de învățământ general (Liceul Teoretic „Lucian Blaga”, Liceul Teoretic „Pro Succes” și Liceul Teoretic „Liviu Deleanu”) a fost realizat un **diagnostic de constatare** în anul de studii 2020-2021 cu aplicarea unui chestionar similar în formă scrisă în clasele a X-a, a XI-a cu participarea a 147 de subiecți.

Prin urmare, au fost analizate rezultatele obținute de cei 147 de subiecți (exprimate prin „note” de la 1 la 10 cu indicarea sutimilor) și cele obținute de la examenul național de bacalaureat la proba teoretică (exprimate prin „punctaj” de la 1 la 100), fiind realizată o comparație/diferență dintre *mediile aritmetice* obținute din cadrul instituțiilor de învățământ general fără profil în arte plastice și instituțiilor de învățământ vocațional cu profil în arte plastice, după cum urmează: în comparație cu M=6.14 din 2017 (BAC) [7, p. 172] cu cele obținute de cei 147 de subiecți – percepția artistică: T=23,52, p=0,001, N=147; gândirea artistică: T=26,01, p=0,001, N=147; atitudinile artistice: T=23,21, p=0,001, N=147; în comparație cu M=6.06 din 2019 (BAC) [8, p. 157] cu cele obținute de cei 147 de subiecți – percepția artistică: T=23,34, p=0,001, N=147; gândirea artistică: T=25,82, p=0,001, N=147; atitudinile artistice: T=23,04, p=0,001, N=147. Prin urmare, potrivit rezultatelor față de media aritmetică a examenului de BAC din 2017 M=6.14 mediile aritmetice pentru cei 147 de subiecți din cadrul instituțiilor fără profil în arte plastice indică pentru percepția artistică: M=33,80, gândirea artistică: M=35,92, atitudinile artistice: M=33,87, iar față de media aritmetică a examenului de BAC din 2019 M=6.06 mediile aritmetice pentru cei 147 de subiecți din cadrul instituțiilor fără profil în arte plastice indică pentru percepția artistică M=33,80, gândire artistică: M=35,92, atitudini artistice: M=33,87, aspect ce atestă o diferență semnificativă din punct de vedere statistic în favoarea instituțiilor de învățământ vocațional cu profil în arte plastice. Tot aici, remarcăm că nivelul de formare a culturii artistice liceenilor din cadrul instituțiilor de învățământ general fără profil în artele plastice este caracterizat prin descriptorii *nivelului IV (cu mai mult sprijin)*, suficient de dezvoltat al percepției, gândirii și atitudinilor artistice.

Potrivit *coeficienților de corelație*: Percepție artistică ↔ Gândire artistică → r=0,818 p=0,001 N=147; Percepție artistică ↔ Atitudini artistice → r=0,800 p=0,001 N=147; Gândire artistică ↔ Percepție artistică → r=0,818 p=0,001 N=147; Gândire artistică ↔ Atitudini artistice → r=0,830 p=0,001 N=147; Atitudini artistice ↔ Percepție artistică → r=0,800 p=0,001 N=147; Atitudini artistice ↔ Gândire artistică → r=0,830 p=0,001 N=147 a fost demonstrat că există o corelație între variabilele independente manipulate: percepția, gândirea și atitudinile artistice, aspect remarcat și în practica pedagogică în cadrul disciplinelor de profil.

Revenind la **experimentul formativ**, *volumul eșantionului* a fost determinat de condițiile obiective ale cadrului organizatoric, fiind constituit din 20 de subiecți. Din motivul specificului experimentului pedagogic și constrângerilor de realizare a randomizării subiecților au fost diversificate probele/sarcinile de evaluare pentru a conferi validitate experimentului pedagogic dat, conform recomandărilor M. Bocoș [3]. Or, „o cercetare experimentală corect condusă pe un eșantion restrâns, fie și puțin reprezentativ, poate fi o *strategie euristică realistă și fecundă*” [11, p. 22]. *Metodele de analiză și prelucrare a datelor statistice* utilizate au constat în determinarea, analiza și comparația mediilor aritmetice (M), abaterii standard (s), corelației liniare (r),

diferențelor de medii (T-Student) și frecvenței absolute/distribuției a subiecților pe niveluri de formare a culturii artistice cu utilizarea programului statistic SPSS (versiunea 22). Totodată, drept componentă esențială din perspectiva comprehensiunii psihopedagogice a fost aplicată observația și analiza cauzală a formelor comportamentale și manifestărilor subiecților atât pe parcursul implementării metodologiei de formare, cât și efectelor posterioare.

Așadar, în vederea obținerii unor rezultate relevante și fidelității evaluărilor, atât pentru evaluarea inițială, cât și pentru cea finală drept instrumente de evaluare au fost aplicate trei probe practice la disciplinele „Desen”, „Pictură”, „Compoziție” și un chestionar în formă scrisă, ce au avut drept scop testarea variației valorilor fiecăreia dintre variabilele independente stabilite: percepția, gândirea și atitudinile artistice. Cercetarea pedagogică experimentală a fost realizată în cadrul Liceului Academic de Arte Plastice „Igor Vieru”, instituție de învățământ vocațional academic cu profil în arte plastice pe parcursul a patru semestre școlare (clasa a X-a: semestrul I și II; anii de studii 2015-2016, 2016-2017, clasa a XI-a: semestrul I și II; anii de studii 2016-2017, 2017-2018).

Prelevând datele rezultatelor **etapei de constatare** a subiecților (clasa a X-a) din cadrul învățământului vocațional academic, **mediile aritmetice** obținute pentru variabilele independente (percepție, gândire și atitudini artistice) în urma celor patru probe sunt: „Desen” – M=69,15, M=69,90, M=71,75; „Pictură” – M=69,80, M=73,45, M=73,65; „Compoziție” – M=69,90, M=70,80, M=68,50; chestionar – M=68,00, M=71,00, M=68,50. Generalizând analiza datelor statistico-matematice obținute și anume a mediilor aritmetice ale variabilelor independente pentru cele patru probe și **distribuției subiecților pe nivelurile de formare** a culturii artistice, observăm că valorile relevate descriu formarea culturii artistice în mediu drept *foarte bine dezvoltată* pentru categoria de vârstă și etapa de școlarizare, plasată la *nivelul II (aproape independent)*. La nivelul analizei lucrărilor practice și răspunsurilor pentru chestionar în cadrul evaluării inițiale constatăm că subiecții dețin deprinderi/competențe generale de aplicare a legităților și principiilor de bază ale gramaticii artistico-plastice academice de reprezentare grafică și cromatică a portretului/capului uman, precum și realizare a compoziției de șevalet foarte bine dezvoltate. Cu toate că au fost consemnate unele carențe, în mediu atât studiile de pictură și desen, cât și cele de compoziție relativ atestă o integralitate a celor reprezentate, competențe de aplicare a materialelor grafice, cât și anumite deprinderi de bază în pictură.

Implementarea **Metodologiei de formare** a avut loc în *trei etape*, ce a inclus câte două strategii didactice, fiecare relațională componentelor de bază a culturii artistice: percepția, gândirea și respectiv, atitudinile artistice. **Primele trei strategii** au fost realizate pe parcursul clasei a X-a: strategia I-a (24 ore), strategia a II-a (24 ore) și strategia a III-a (24 ore). **Ultimele trei strategii** au fost realizate pe parcursul clasei a XI-a: strategia a IV-a (tot parcursul anului școlar), strategia a V-a (36 ore) și strategia VI-a (72 ore). Strategiile didactice au fost realizate drept *activități modulare*, „insertii” în cadrul procesului de instruire și al programului prestabilit în mod fluent și natural, drept unități de conținut și sarcini metodice de instruire ordinare.

În cadrul implementării **strategiei didactice I**, realizarea *crochiurilor și schițelor de scurtă durată* cu subiecții clasei a X-a timp de 12 ore academice în fiecare semestru, liceenii au elaborat schițe și crochiuri sub îndrumarea cadrului didactic cu o durată de realizare cuprinsă între 2-30 de minute. Pe parcursul activității de formare au fost realizate un set de repere și obiective metodice de instruire de cadru didactic în vederea formării culturii artistice și competențelor artistico-plastice ale liceenilor. Realizarea schițelor și crochiurilor a decurs drept un proces viu și flexibil, în cadrul căruia liceenii au fost implicați activ în: (a) contemplarea modelului; (b) alegerea locurilor/racursiurilor expresive ale modelului; (c) receptarea, sintetizarea, selecția, esențializarea formelor de expresie vizualizate; (d) transpunerea, transformarea, exprimarea, exersarea, experimentarea, redarea, crearea propriilor soluții plastico-grafice în schițe, crochiuri și desene de scurtă durată, antrenând acuitatea vizuală, ce cuprinde, în mod special, atât proporționalitatea, dinamica, plasticitatea, expresivitatea, integralitatea, cât și compoziția elementelor limbajului plastic în vederea esențializării, altfel spus, identificării și redării tipului, caracteristicului, specificității modelului/realității.

În cadrul **strategiei a II-a**, și anume realizarea *studiilor în culoare de scurtă durată* cu subiecții clasei a X-a timp de 12 ore academice în fiecare semestru, liceenii au elaborat studii în culoare sub îndrumarea cadrului didactic cu o durată de realizare cuprinsă între 2-3 ore academice. Pe parcursul activității de formare au fost realizate un set de repere și obiective metodice de instruire în vederea formării culturii artistice și competențelor artistico-plastice ale liceenilor. Realizarea studiilor în culoare de scurtă durată are o legătură puternic pronunțată cu fondul emoțional, percepția culorii, sensibilitatea senzorială și receptivitatea afectivă la fenomenele estetice și artistice ale liceenilor. În cadrul realizării studiilor de natură statică și portret liceenii au fost implicați activ în: (a) percepția culorii, (b) contemplarea și comparația relațiilor și integralității cromatice, (c) alegerea, analiza și selecția formelor de expresie, (d) redarea camertonului și crearea propriilor soluții plastice în culoare, antrenând acuitatea vizuală, ce vizează în mod special culoarea, expresivitatea, integralitate, dar și compoziția elementelor limbajului plastic în vederea esențializării și transmiterii stării și specificității realității/modelului.

Strategia a III-a a inclus realizarea *analizei unei opere a artelor plastice universale* cu subiecții clasei a X-a timp de 12 ore academice în fiecare semestru, liceenii au elaborat analiza unei opere a artelor plastice universale sub îndrumarea cadrului didactic cu o durată de realizare cuprinsă între 3-6 ore academice. Realizarea activității de formare a implicat exersarea activă a liceenilor în: (a) înțelegerea, operaționalizarea și aplicarea principiilor și legităților gramaticii artistico-plastice academice, (b) operaționalizarea elementelor gândirii imaginativ-figurative, teoretico-abstracte și analitice în raport cu imaginea artistică, (c) însușirea particularităților (algoritmului, etapelor de realizare) și principiilor de reprezentare a unui anumit gen al picturii, desenului sau compoziției (portret, figură umană, nud, peisaj, natură statică, compoziție de gen etc.), ce a permis pregătirea prealabilă a liceenilor la etapa de inițiere de reprezentare a unui anumit gen: portret și figură umană, (d) conceptualizarea artistică și formarea viziunii artistice în activitatea artistico-practică de analiză a operelor de artă.

Strategia a IV-a a constat în *menținerea noutății impresiilor prin aplicarea principiului diversității și relaționării cu modele artistico-estetice în amenajarea și realizarea modelelor de studiu* la disciplinele practice de profil *Desen și Pictură*, fiind desfășurată pe tot parcursul anului școlar în clasa a XI-a. Din analiza procesului de instruire, evidențiem că modelele de studiu au servit drept sursă de sublimare, reflectare și studiere a esteticului, artisticului, conceperii senzoriale, afective, cognitive și artistice a liceenilor, pornind de la ideea că personalitatea se formează din punct de vedere artistic prin ceea ce „vede”, prin „școala de a privi”. În felul acesta, amenajarea modelelor a reprezentat o componentă fundamentală în formarea culturii artistice și competențelor profesionale în domeniu servind drept factor și sursă de facilitare, accesibilitate și demonstrație a fundamentelor și legităților gramaticii artistico-plastice, având un impact direct la nivel afectiv asupra motivației și orientării liceenilor spre activitate artistică și de creație. O astfel de abordare față de amenajarea modelelor de studiu a implicat exersarea activă de: (a) contemplare, sublimare și percepție a formelor estetice ale realității, (b) înțelegere și însușire a principiilor și legităților gramaticii artistico-plastice academice, favorizând conceperea trăsăturilor expresive ale realității, (c) operare cu imagini artistice și formarea tabloului subiectiv al lumii în raport cu fenomenele artei, (d) relaționare și interpretare a modelelor artistico-estetice și modelelor de studiu/realității, formare a asociațiilor și gândirii asociative în ansamblu.

Strategia didactică V a specificat *realizarea unei compoziții originale în baza interpretării modelelor artistico-estetice și operelor artelor plastice universale*, fiind desfășurată în clasa a XI-a timp de 36 de ore academice. În cadrul implementării acesteia, liceenii au fost implicați în elaborarea unei compoziții originale în baza interpretării gamei cromatice, subiectului, structurii compoziționale și a mai multor modele artistico-estetice/opere ale artelor plastice universale sub îndrumarea cadrului didactic. Prin urmare, implementarea activităților de formare a implicat exersarea activă a liceenilor în: (a) experimentarea, combinarea, asocierea, disocierea diferitor mijloace de expresie plastică și compozițională, dar și a soluțiilor plastice prin raportare la valorile

artistice universale prin prisma propriilor atitudini artistice ale liceenilor asupra fenomenelor artelor plastice, (b) exprimare a propriei individualități creatoare, atitudinilor artistice, competențelor și abilităților conceptuale și vizionare ale liceenilor, (c) combinarea și asocierea diferitor elemente, porniri, trimiteri ale operelor artelor plastice universale, (d) aplicarea simțului compozițional, viziunii integrale și conceptuale drept dominante în cadrul activității artistico-practice și (e) formarea viziunii compoziționale a liceenilor.

Strategia a VI-a a inclus un set de activități de formare în cadrul implementării *practicii de vară în plein-air (program modular)* cu liceenii clasei a XI-a, ce a avut loc în luna iunie 2017, 2018. Liceenii clasei a XI-a au realizat studii de plein-air (în aer liber), preponderent de peisaj în (A) satul *Oxentea, raionul Dubăsari, Republica Moldova (malul drept al râului Nistru)* și (B) localitatea *Dealul Frumos, județul Sibiu, România* cu aportul Centrului Universitar de Studii în Arhitectură Vernaculară a Universității de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu”, Sibiu. Perioada de lucru în cadrul deplasării a durat 9 zile, timp în care liceenii au realizat studii în diverse (A) așezări naturale specifice și caracteristice landşaftului (formațiuni fiziografice) albiei râului Nistru, patrimoniului cultural-arhitectural și tradițional rural, specificului regional al construcțiilor țărănești din satul Oxentea; și (B) localități ale Transilvaniei, în special în diverse localități în preajma bisericilor fortificate medievale, precum: Agnita, Toarcla, Merghindeal, Valea Viilor, Viscri, Brădeni, Cincșor, Ruja etc. Pe parcursul realizării sarcinilor didactice susmenționate subiecții au fost activ implicați în: (a) orientarea spre activitate artistico-practică prin operaționalizarea cu un set de sarcini și obiective complexe, antrenând capacități și competențe ca sensibilitatea senzorială, acuitatea vizuală; (b) însușirea și aplicarea legităților și principiilor gramaticii artistico-plastice academice privind studiul în plein-air și formarea capacității de a transforma/obiectiva conținuturile personalizate/trăirile senzoriale în forme ale limbajului artistico-plastic; (c) formarea gustului artistic, preferențialului, criteriilor artistice personalizate, intereselor și motivației față de fenomenele naturii și fenomenele artistico-plastice, acumulând diverse experiențe și impresii în raport cu diferite stări și fenomene ale naturii; (d) formarea viziunii artistice a culorii, abilitatea de a lucra rapid în vederea obținerii amestecurilor necesare de culoare, precum și formarea percepției aconstante; (e) asimilarea valorilor culturale prin valorificarea componentei culturale a patrimoniului natural și arhitectural regional.

Testarea din cadrul **etapei de validare** a avut loc la finele clasei a XI-a în scopul determinării nivelului de formare a culturii artistice a liceenilor clasei a XI-a și testării validității eficienței *Metodologiei de formare* a culturii artistice a liceenilor. Pentru fiecare dintre probele realizate (trei probe practice și un chestionar) au fost elaborate *criterii și bareme de evaluare* în acord cu *nivelurile de formare* ale culturii artistice, *competențele specifice, repere și conținuturi metodologice de instruire la disciplinele Desen, Pictură, Compoziție, unitățile de conținut* și sarcina metodică de evaluare/testare corespunzătoare etapei de școlarizare.

Interpretarea comparativă a datelor statistico-matematice, obținute și anume a **mediilor aritmetice** pentru variabilele independente, specificate în Figura 4, sunt: proba la „Desen” – percepția artistică: $T=-8,443$, $p=0,001$, $N=20$; gândirea artistică: $T=-7,263$, $p=0,001$, $N=20$; atitudinile artistice: $T=-6,806$, $p=0,001$, $N=20$; proba la „Pictură” – percepția artistică: $T=-12,142$, $p=0,001$, $N=20$; gândirea artistică: $T=-5,233$, $p=0,001$, $N=20$; atitudinile artistice: $T=-5,394$, $p=0,001$, $N=20$; proba la „Compoziție” – percepția artistică: $T=-8,307$, $p=0,001$, $N=20$; gândirea artistică: $T=-11,676$, $p=0,001$, $N=20$; atitudinile artistice: $T=-8,863$, $p=0,001$, $N=20$; chestionar – percepția artistică: $T=-8,396$, $p=0,001$, $N=20$; gândirea artistică: $T=-6,941$, $p=0,001$, $N=20$; atitudinile artistice: $T=-7,594$, $p=0,001$, $N=20$; valori ce indică rezultate semnificative statistic, confirmarea ipotezei și validarea trainingului experimentului formativ. Totodată, observăm că există o **corelație dintre valorile evaluării inițiale și celei finale** (test-retest). Or, orice activități/training formare sunt dependente de baza/fundamentul pe care îl deține deja educabilul.

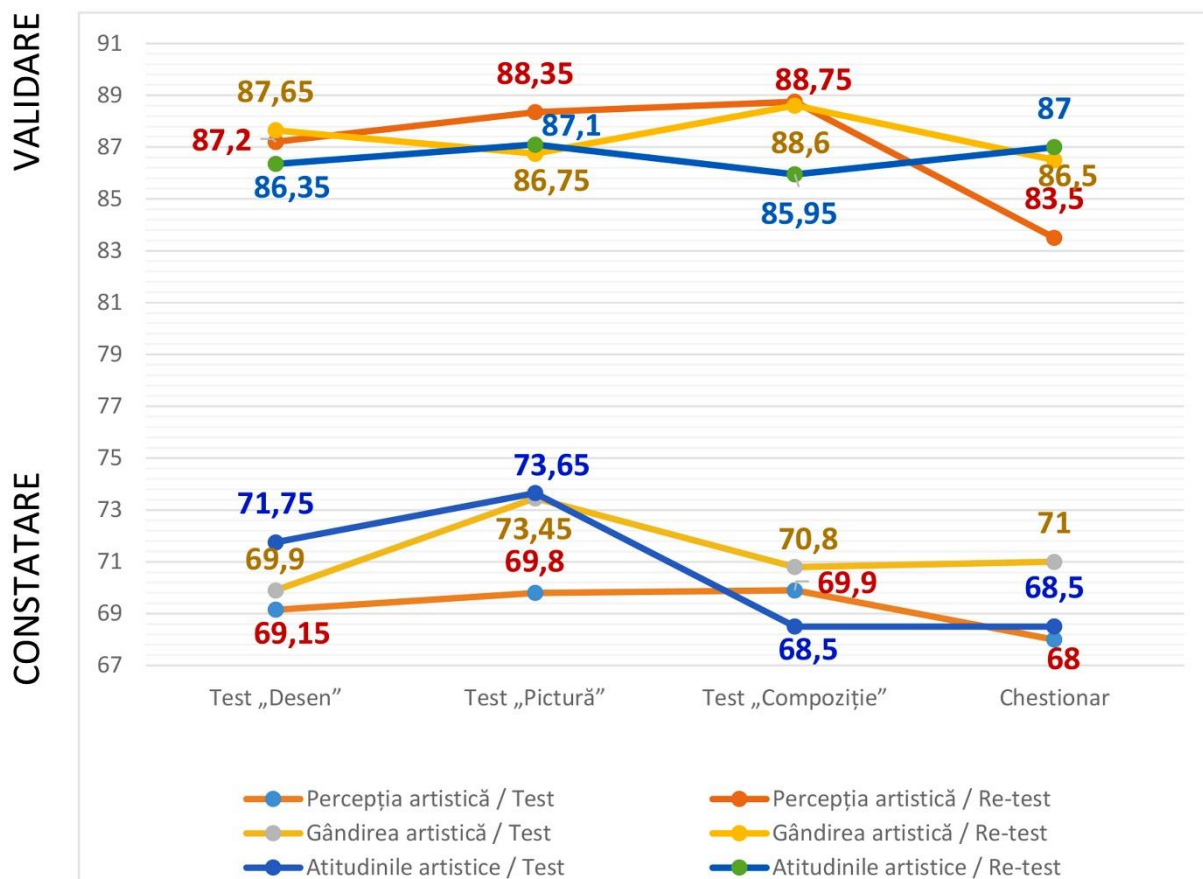

Fig. 4. Mediile aritmetice ale punctajului (M) în cadrul etapei de constatare și validare

Generalizând analiza datelor statistico-matematice obținute, observăm că valorile relevate descriu formarea culturii artistice drept dezvoltată excelent, plasată la *nivelul I (independent)*, ce descrie o dezvoltare excelentă a percepției, gândirii și atitudinilor artistice, prezentând astfel un *progres semnificativ* drept consecință a aplicării Metodologiei de formare, aspect ce atestă eficiența și validarea acesteia. Totodată, în vederea valorificării unei analize calitative pe lângă cea cantitativă, din punct de vedere al observațiilor pedagogice a lucrărilor practice și chestionării în cadrul evaluării finale, remarcăm că subiecții au obținut performanțe semnificative și au demonstrat deprinderi/competențe excelent de dezvoltate de aplicare a legităților și principiilor de bază ale gramaticii artistico-plastice academice de reprezentare grafică și cromatică a nudului uman, precum și realizare a compoziției de șevalet.

Prin urmare, implementarea Metodologiei de formare a contribuit substanțial la formarea culturii artistice a liceenilor și la dezvoltarea unui șir de competențe specifice instruirii în domeniul artelor plastice. Realizând *analiza pedagogică (calitativă) și matematico-statistică (cantitativă)* a rezultatelor obținute în urma probei finale, putem conchide că Metodologia de formare a demonstrat eficiența calității instruirii și formării culturii artistice prin artele plastice prin obținerea unor rezultate mai înalte ce vizează procesul de instruire, vizibile atât prin indici statistici, cât și prin lucrările practice ale liceenilor. Astfel, atât analiza indicilor statistici, cât și analiza pedagogică a progreselor liceenilor în urma evaluării finale demonstrează validarea ipotezei cercetării experimentale și atestă o puternică dependență a formării culturii artistice a liceenilor de calitatea instruirii și educației la disciplinele fundamentale ale artelor plastice (*Desen, Pictură, Compoziție*), prezumând că mediul instituțional academic cu profil în arte plastice trebuie să valorifice cele mai bune strategii și practici pedagogice, formate evolutiv/istoric (tradiții) prin actualizarea realităților prezentului și viitorului (novații).

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cadrul teoretico-metodologic și praxiologic elaborat al formării culturii artistice a liceenilor în învățământul vocațional academic la disciplinele *Desen, Pictură, Compoziție* reflectă o viziune prospectivă, susținută de practici pedagogice formate evolutiv, prin conjugarea demersului tradițional și inovator al educației artistico-plactice, servind drept reper relevabil pentru *practica educațională actuală* și fundament solid de sinteză a mai multor domenii științifice socio-umaniste, exigențelor formative ale prezentului și construcției calității în educație pentru *dezvoltarea/concretizarea științifică* ulterioară a domeniului.

Sumarizând demersul cercetării, am ajuns la următoarele **concluzii** referențiale:

1. Studiul teoretic al temei (subcapitolul 1.1) a permis determinarea evoluției și aprofundarea cercetărilor teoretice privind termenul de **cultură artistică drept fenomen istoric colectiv**, vizând examinarea conceptelor-cheie: valoare, stil, criză culturală/spirituală, fenomenologia artei prin prisma funcțiilor artei (Anexa 1) și a capacității culturogene în raport cu personalitatea umană și **ca parte a culturii personale** a individului, aliniată în jurul celor două condiții ale ființei umane ca *obiect/produs* al culturii și *subiect/creator* al culturii, fiind iminent determinată de nivelul educației artistice a personalității/societății. Examinarea *structurii și conținutului culturii artistice* (subcapitolul 1.2) a condus la elucidarea fenomenelor relaționale și componentelor de bază, precum: **(1) percepția artistică** – dezvoltarea analizatorului vizual, conceperea fondului emoțional și a celui conceptual-ideatic al fenomenelor artei, formarea viziunii artistice, **(2) gândirea artistică** – transformarea și generalizarea impresiilor receptate prin înțelegerea și trăirea fenomenelor artei, stăpânirea limbajului artistico-plastic în activitate artistico-practică, **(3) atitudinile artistice** – relaționarea specificității individuale și valorilor artistice universale, formarea gustului artistic, lumii senzitive a subiectului, atitudinii vizionare asupra lumii, condiționarea manifestării prin creație artistică.
2. Altă optică a analizei de cercetare a pus în valoare **prioritatea fenomenului cultural** (#HeritageAtSchool #EuropeForCulture) în contextul strategiilor de dezvoltare a Uniunii Europene și **educației artistice** drept formator al culturii artistice (subcapitolul 1.3). Procesul investigațional a arătat că în condițiile crizelor din domeniul culturii și regresului educației artistico-plactice, cultura artistică reprezintă o contrabalantă față de influențele mutilate ale culturii de masă, kitsch-ului, analfabetismului și amatorismului în domeniul artelor plastice la nivel colectiv (social) și individual (al educatului), asigurând existența social necesară, funcționarea, reproducerea istorică a proceselor de creație artistică și dezvoltarea artelor plastice. Sinteza investigațiilor realizate a articulat necesitatea conceptualizării **Modelului teoretic al culturii artistice** drept finalitate a educației artistice (subcapitolul 2.1), elaborarea/structurarea **componentelor, valorilor, indicatorilor, descriptorilor și definiției** culturii artistice prin valorificarea instrumentarului, valențelor artei și educației artistice în cultivarea umană drept om și creator, cuantificând, în speță, limbajul senzitiv (изобразительный) al artelor plastice.
3. Exercițiul de cercetare a particularităților de dezvoltare a elevilor de liceu (subcapitolul 2.2) a arătat că principala neoformație a adolescenței este **apariția personalității și sentimentului, unicității acesteia, formarea Ego-identității, propriului „Eu” și propriei viziuni asupra lumii**. Este o etapă a dezvoltării caracterizată de maximizarea potențialului spiritual și reflectiv, **accelerarea dezvoltării cognitive, senzitive și afective**, formarea nucleului sistemic al personalității mediate de procesele *interiorizării conținuturilor socio-culturale*. Acest aspect indică asupra oportunității formării culturii artistice prin artele plastice anume la această vârstă. O valoare intrinsecă are, în contextul investigațional, elucidarea și examinarea conceptului de **Școală**

academică (subcapitolul 2.3) ca fenomen cultural elitist capabil de a crea medii și ambient artistic, de a cultiva un nivel înalt al educabilității artistico-plastice și a forma cultura artistică a educaților și societății. Studiul analitic a servit drept temei al determinării **reperelor teoretico-filosofice și esenței pedagogice a Școlii academice**.

4. Elaborarea **cadrului teoretico-filosofic, conceptual, disciplinar și didactic al Metodologiei de formare a culturii artistice a liceenilor în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice** (subcapitolul 2.4) a fost fundamentată în baza mai multor reperi teoretice examinate în capitolul 1 și 2. **Cadrul conceptual** a însumat complementaritatea intrinsecă a: *formelor cunoașterii artistice, metodelor și practicilor cunoașterii artistice; conținuturilor educației artistico-plastice; și principiilor cunoașterii artistice*. **Cadrul disciplinar** a inclus elaborarea *competențelor specifice, reperelor și conținuturilor metodologice ale procesului de instruire, obiectivelor de formare a culturii artistice relaționale: percepției, gândirii și atitudinilor artistice, unități de conținut* la disciplinele *Desen, Pictură, Compoziție pentru casele a X-a, a XI-a și a XII-a*. Concordant reperelor teoretico-metodologice enunțate mai sus au fost elaborate șase **strategii didactice** referențiale, precum a: **percepției artistice** – (1) *Dezvoltarea competențelor artistico-grafice prin realizarea schițelor și crochiurilor și (2) Dezvoltarea competențelor artistico-cromatice prin realizarea studiilor în culoare de scurtă durată; gândirii artistice* – (3) *Analiza unei opere a artelor plastice universale și (4) Relaționarea modelelor de studiu cu diverse modele artistico-estetice; atitudinilor artistice* – (5) *Realizarea unei compoziții autentice în baza interpretării modelelor artistico-estetice și (6) Realizarea practicii de vară în plein-air*.
5. Demararea experimentului pedagogic (capitolul 3) a specificat necesitatea elaborării *nivelurilor de formare a culturii artistice și mai multor instrumente de evaluare* (probe practice la disciplinele *Desen, Pictură, Compoziție, chestionare*), aplicate în cadrul etapei de constatare și validare. Totodată, în vederea elucidării premiselor de formare a culturii artistice subiecților din cadrul instituțiilor de învățământ general fără profil în arte plastice a fost realizat un **diagnostic de constatare** cu implicarea a 147 de liceeni, care a demonstrat că există diferențe semnificative statistic obținute pentru percepție, gândire și atitudini artistice față de liceenii instituțiilor de învățământ vocațional cu profil în arte plastice.

Designul experimentului formativ a inclus implementarea strategiilor didactice elaborate cu participarea a 20 de liceeni ai Liceului Academic de Arte Plastice „Igor Vieru” pe parcursul a 4 semestre școlare. Implementarea experimentului pedagogic a demonstrat valoarea teoretico-metodologică și praxiologică a Metodologiei de formare și instrumentarului de evaluare aplicat. Deci, potrivit **rezultatelor experimentale cantitative și calitative** obținute au fost atestate valori, ce indică rezultate semnificative statistic, confirmarea ipotezei și validarea trainingului experimentului formativ.

Interpretarea comparativă a *mediilor aritmetice* pentru variabilele independente din cadrul etapei de constatare și validare pentru: proba la „Desen” – percepția artistică: $T=-8,443$, $p=0,001$, $N=20$; gândirea artistică: $T=-7,263$, $p=0,001$, $N=20$; atitudinile artistice: $T=-6,806$, $p=0,001$, $N=20$; proba la „Pictură” – percepția artistică: $T=-12,142$, $p=0,001$, $N=20$; gândirea artistică $T=-5,233$, $p=0,001$, $N=20$; atitudinile artistice: $T=-5,394$, $p=0,001$, $N=20$; proba la „Compoziție” – percepția artistică: $T=-8,307$, $p=0,001$, $N=20$; gândirea artistică: $T=-11,676$, $p=0,001$, $N=20$; atitudinile artistice: $T=-8,863$, $p=0,001$, $N=20$; chestionar – percepția artistică: $T=-8,396$, $p=0,001$, $N=20$; gândirea artistică: $T=-6,941$, $p=0,001$, $N=20$; atitudinile artistice: $T=-7,594$, $p=0,001$, $N=20$; atestă valori, ce indică rezultate semnificative statistic, confirmarea ipotezei și validarea trainingului experimentului formativ. Generalizând **analiza datelor statistico-matematice**, obținute și anume a mediilor aritmetice (M), diferențelor de medii (T-Student) și frecvenței

absolute/distribuției a subiecților pe niveluri de formare, observăm că valorile relevate descriu formarea culturii artistice la etapa de constatare drept dezvoltată excelent, prezentând astfel, un progres semnificativ. În același spectru de idei, potrivit **analizei pedagogice (hermeneutice) calitative** a experimentului formativ și observațiilor pedagogice ale lucrărilor practice a fost consemnat faptul că subiecții au obținut performanțe relevabile și au demonstrat un șir de *progrese calitative* în evoluția/pregătirea profesională și formarea culturii artistice prin manifestarea unui **nivel excelent al percepției, gândirii și atitudinilor artistice** la toate disciplinele practice de profil, fapt ce confirmă/validează eficiența Metodologiei de formare atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ.

Contribuția originală a cercetării pentru dezvoltarea științelor educației în artele plastice, atingerea **scopului cercetării și soluționarea problemei științifice importante** de *actualizare, eficientizare și sporire a calității învățământului vocațional academic în artele plastice la disciplinele Desen, Pictură, Compoziție* rezidă în:

- conceptualizarea *Modelului teoretic al culturii artistice* (componentelor, valorilor, indicatorilor și descriptorilor) și a unor precizări noționale inerente modelului;
- generalizarea, precizarea și sistematizarea conceptelor și practicilor pedagogice de bază, elaborarea *reperelor teoretico-filosofice și esenței pedagogice ale conceptului de Școală academică*;
- elaborarea *nivelurilor de formare și a instrumentelor de evaluare* ale culturii artistice;
- fundamentarea teoretică, elaborarea și validarea experimentală (cantitativă și calitativă) a *Metodologiei de formare a culturii artistice a liceenilor în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice la nivel teoretico-filosofic, conceptual, disciplinar și didactic*.

Recomandări

I. Ministerului Educației, Culturii și Cercetării (*formatorilor de politici în domeniul învățământului vocațional cu profil în arte plastice, învățământului general și domeniului culturii*)

Implementarea rezultatelor cercetării vine din necesitatea imperativă de a proteja funcționarea culturii artistice la nivel de stat și suplini lipsa unei viziuni unitare și fundamentate sub aspect științific și pedagogic în cadrul educației artistico-plastice vocaționale instituționale, condiții în care formarea culturii artistice a viitoarei generații reprezintă o prioritate de actualitate pentru o societate competitivă și autosuficientă în toate domeniile de manifestare, capabilă de a dezvolta propria identitate culturală în dimensiune universală.

Deși prezenta cercetare a avut drept scop elaborarea unui cadru aplicabil explicit pentru învățământul liceal, contextul investigațional a integrat un context fundamental mai larg, aplicabil pentru toate treptele de școlarizare și implicit pentru învățământul superior la disciplinele „Desen”, „Pictură”, „Compoziție” în condiția ajustării în conformitate cu tipul de instituție și particularitățile psihopedagogice ale vârstei educaților. Remarcăm, de asemenea, că necesitatea valorificării și implementării rezultatelor prezentei cercetări survine din lipsa stringentă a cadrelor didactice, experților și formatorilor din domeniul în cadrul sistemului existent. Or, aplicarea acestora are menirea inclusiv de a forma cadrele competente necesare sistemului actual.

II. Instituțiilor generale și profesional-tehnice cu profil în arte plastice (*conducătorilor, managerilor, cadrelor didactice*)

Prezenta cercetare a avut drept scop elaborarea unui cadru conform și explicit pentru învățământul general liceal și profesional-tehnic. În acest sens, rezultatele cercetării sunt aplicabile direct în cadrul curricular al liceelor, colegiilor și centrelor de excelență la disciplinele „Desen”, „Pictură”, „Compoziție” în vederea formării culturii artistice a liceenilor/educabililor. Totodată, acestea pot fi implementate și în cadrul treptei gimnaziale în condiția ajustării în conformitate cu tipul de instituție și particularitățile psihopedagogice ale vârstei educaților.

Pornind de la premisa faptului că învățământul superior din Republica Moldova cuprinde un cadru larg de domenii și specializări, ce implică formarea culturii artistice a studenților, implementarea Metodologiei de formare a culturii artistice în cadrul învățământului preuniversitar va asigura un contingent de abiturienți profesional pregătiți și competitivi pentru continuarea studiilor universitare și pregătirea viitoarelor cadre didactice.

III. Facultăților de arte plastice din cadrul învățământului superior (*conducătorilor de catedră, profesorilor, conferențiarilor și lectorilor universitari*)

Având în vedere faptul că învățământul superior din Republica Moldova cuprinde un cadru larg de domenii și specializări (Cadrul național al calificărilor), ce implică formarea culturii artistice a studenților precum *arte plastice* (pictură de șevalet, pictură monumentală, grafică, sculptură), *arte decorative* (ceramică, tapiserie, artizanat), arhitectură, design (industrial, grafic, digital, interior, vestimentar, urban, de landșaft), *tehnologii poligrafice, restaurarea și conservarea patrimoniului cultural, iconografie, teoria și istoria artelor, muzeografie, activitate editorială* (grafică de carte), *marketing* (publicitate, branding), *mass-media* (audiovizual), *industrii creative și culturale, arte vizuale* (fotografie, film, regie film), *scenografie* (cinematică, teatrală, coreografică), dar și tendințelor/cerințelor pieței de muncă îndreptate la nivel mondial spre „estetizare” în producere și servicii publice de calitate, formarea culturii artistice a studenților reprezintă un deziderat și exigență inexorabilă în vederea competitivității și pregătirii profesionale a contingentului de absolvenți ai instituțiilor superioare.

Luând în considerație faptul că în procesul cercetării a fost elaborat un vast cadru teoretic, proiectiv și metodologic referențial, rezultatele cercetării sunt recomandabile și aplicabile inclusiv în cadrul facultăților de arte plastice din cadrul învățământului superior, care prevăd disciplinele de „Desen”, „Pictură” și „Compoziție”, relevând aspecte teoretice, proiective și metodologice valoroase în vederea formării culturii artistice a studenților. Totodată, ținem să menționăm, că exodul și lipsa unui contingent de studenți în cadrul facultăților de arte plastice la specialitatea pictură de șevalet în ultimii ani reprezintă o consecință certă a unei lipse de abordări și cadre profesionale, precum și a unei oferte educaționale de calitate insuficientă și nemotivate.

IV. Instituțiilor extrașcolare cu profil în arte plastice și instituțiilor cu clase liceale ce optează pentru studierea aprofundată a artelor plastice (*managerilor, cadrelor didactice*)

Rezultatele prezentei cercetări sunt iminent recomandabile cercurilor de creație, școlilor de artă, cursurilor opționale în artele plastice în cadrul instituțiilor extracurriculare cu profil în arte plastice și instituțiilor cu clase liceale ce optează pentru studiere aprofundată a artelor plastice („Desen”, „Pictură”, „Compoziție”), având un rol relevabil în formarea culturii artistice a educaților. Pornind de la ideea că asemenea tipuri de instituții/școlarizare prezumă programe de instruire mai lejere, conținuturile educaționale înaintate pot fi simplificate în concordanță cu nivelul de complexitate și particularitățile psihopedagogice ale vârstei educaților.

BIBLIOGRAFIE

1. BALDWIN, J. R., FAULKNER, S. L., HECHT, M. L., LINDSLEY, S. L. *Redefining culture: conceptualizing culture across disciplines*. London: Lawrence Erlbaum Associates, 2006. 260 p. ISBN 0-8058-4235-7.
2. BLAGA, L. *Trilogia culturii*. București: Humanitas, 2011. 502 p. ISBN: 978-973-50-2953-1.
3. BOCOȘ, M. *Teoria și practica cercetării pedagogice*. Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2003. 287 p. ISBN 973-686-483-9.
4. BRICEAG, S. *Psihologia vârstelor. Curs universitar*. Bălți: USARB, 2017. 291 p. ISBN 978-9975-50-196-5.
5. CALLO, T. *Școala științifică a pedagogiei transprezente*. Chișinău: Pontos, 2010. 320 p. ISBN 978-9975-51-194-0.
6. CRISTEA, S. Paradigme în educație/pedagogie. In: *Revista Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională*. 2014. nr. 5-6(87-88), pp. 93-100. ISSN 1810-6455.
7. *Examene și evaluări Naționale 2017* [online]. Chișinău: MECC, ANCE, 2017. 254 p. [citată 13.01.2021]. Disponibil: https://ance.gov.md/sites/default/files/raport_examene_2017.pdf
8. *Examene și evaluări Naționale 2019* [online]. Chișinău: MECC, ANCE, 2019. 223 p. [citată 13.01.2021]. Disponibil: https://ance.gov.md/sites/default/files/raport_examene_2019.pdf
9. GEORGIU, G. *Filosofia culturii* [online]. Curs. Școala Națională de Studii Politice și Administrative, București, 2001. 286 p. [citată 08.08.2020] Disponibil: <https://ru.scribd.com/doc/43970406/Filosofia-Culturii>
10. KROEBER, A. L., KLUCKHOHN, C. *Culture a critical review of concepts and definitions*. Cambridge, Massachusetts, U.S.A.: The museum, 1952. 223 p.
11. MANOLACHE I. Criterii de evaluare a cercetării educaționale multidisciplinare. In: *Cercetări de psihologie școlară*. Editura Licorn, 1999. 173 p.
12. SION, G. *Psihologia vârstelor*. București: Editura Fundației România de Măine, 2003. 256 p. ISBN 973-582-682-8.
13. ȘUȘALĂ, I. N., BĂRBULESCU, O. *Dicționar de artă. Termeni de atelier*. București: Sigma, 1993. 302 p. ISBN 973-9077-22-6.
14. АРСЛАНОВ, В. *Теория и история искусствознания. Античность. Средние века. Возрождение. Учебное пособие для вузов*. Москва: Академический проект, 2015. 436 с. ISBN 978-5-8291-1676-7, ISBN 978-5-902767-73-2.
15. АРСЛАНОВ, В. *Теория и история искусствознания. Просвещение. Ф. Шеллинг и Г. Гегель. Учебное пособие*. Москва: Академический проект, 2015. 435 с. ISBN 978-5-8291-1788-7.
16. АРСЛАНОВ, В. *Теория и история искусствознания. XX век. Постмодернизм: учебное пособие для вузов*. Москва: Академический проект, 2015. 287 с. ISBN 978-5-8291-1803-7.
17. ВОЛКОВ, Н. Н. Восприятие произведений живописи и скульптуры. В: *Художественное восприятие: сборник*, Ленинград: Наука, 1971. с. 281-297.
18. ВЫГОТСКИЙ, Л. С. *Психология искусства*. Москва: Искусство, 1986. 574 с.
19. ДУБОВА, О. Б. *Становление академической школы в западноевропейской культуре*. Москва: Памятники исторической мысли, 2009. 276 с. ISBN 978-5-88451-260-3.
20. ЕЖОВА Е. Ю. *Теория и практика развития эстетической культуры личности студента средствами искусства в образовательном пространстве вуза: монография*. Рязань: Рязанский государственный университет им. С. А. Есенина, 2008. 184 с. ISBN 978-5-88006-501-1.
21. КОН, И. С. *Психология ранней юности*. Москва: Просвещение, 1989. 256 с. ISBN 5-09-001053-6.
22. КУЗИН, В. С. *Психология: учебник для художественных училищ*. Москва: Высшая школа, 2-е изд., 1982. 256 с.
23. ЛАПИНА, С. В. *Культурология: Пособие для студентов вузов*. Минск: Тетра-Системс, 2007. 496 с. ISBN 978-985-470-592-7.
24. ПАРХОМЕНКО, И. Т. *Культурология. Вопросы и ответы. Пособие для студентов средних специальных и высших учебных заведений*. Ростов-на-Дону: Учитель, 2008. Вып. 2, 329 с.
25. ЯКОБСОН, П. М. *Психология Художественного восприятия*. Москва: Искусство, 1964. 85 с.
26. ЯРЫГИНА, А. А. Художественно-предметное творчество человека как процесс формирования эстетического отношения личности к окружающему миру. В: *Историческая и социально-образовательная мысль*, 2012, № 1 (11), с. 236-238. ISSN 2075-9908.

Lista publicațiilor autorului la tema tezei

Articole în reviste științifice din alte baze de date acceptate de către ANACEC (cu indicarea bazei de date)

1. CLAPATIUC, A. *Формирование культуры личности в академическом художественном образовании* În: [electronic-journal] // Педагогика искусства: сетевой электронный научный журнал, Moscova: Институт художественного образования и культурологии Российской академии образования, № 2/2017, pag. 44-52. ISSN: 1997-4558. Высшая аттестационная комиссия (ВАК), eLIBRARY (РИНЦ).
http://www.art-education.ru/sites/default/files/journal_pdf/klapatyuk_44-52.pdf
2. CLAPATIUC, A. *Творческий акт и студия – взаимодополняющие стороны художественного академического образования* În: [electronic-journal] // Педагогика искусства: сетевой электронный научный журнал, Moscova: Институт художественного образования и культурологии Российской академии образования, № 1/2018, pag. 41-46. ISSN: 1997-4558. Высшая аттестационная комиссия (ВАК), eLIBRARY (РИНЦ).
http://www.art-education.ru/sites/default/files/journal_pdf/klapatyuk_41-46.pdf

Articole în reviste științifice din Registrul Național al revistelor de profil (cu indicarea categoriei)

3. CLAPATIUC, A. *Dimensiuni conceptuale ale noțiunii de cultură. Ce este cultura și de ce avem nevoie de ea astăzi?* În: Revista Studia Universitatis Moldaviae, Seria științe ale Educației. Chișinău: USM, Nr. 11/2020, pag. 174-181. ISSN: 1857-2103. Categoria B.
<http://ojs.studiamsu.eu/index.php/education/article/view/1944>
https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/122765
4. CLAPATIUC, A. *Atitudinile artistice ca parte a culturii artistice a liceenilor.* În: Intellectus. Chișinău: AGEPI, Nr. 3-4/2020, pag. 113-118. ISSN: 1810-7079. Categoria C.
<http://agepi.gov.md/ro/intellectus/intellectus-3-4-2020>
https://ibn.idsi.md/vizualizare_articol/120485
5. CLAPATIUC, A. *Prioritatea fenomenului cultural și a educației artistice.* În: Revista Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională. Chișinău: Centrul Educațional PRO DIDACTICA, Nr. 6(124), 2020, pag. 16-19. ISSN: 1810-6455. Categoria B.
http://www.prodidactica.md/revista/Revista_124_Cuprins.pdf
https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/118294
6. CLAPATIUC, A. *Studiul artei expresioniste în context curricular.* În: Univers Pedagogic. Chișinău: IȘE, Nr. 3(47), 2015, pag. 17-20. ISSN 1811-5470. Categoria C.
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/Studiul%20artei%20expresioniste%20in%20context%20curricular.pdf
7. CLAPATIUC, A. *Studiul compoziției la lecțiile de Educație plastică.* În: Revistă de științe socioumane. Chișinău: UPSC, Nr. 2(30), 2015, pag. 76-80. ISSN 1857-0119. Categoria C.
https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/p.76-80%20Studiul%20compozitiei%20la%20lectiile%20de%20Educatie%20plastica.pdf

Articole în lucrările conferințelor naționale și internaționale

8. CLAPATIUC, A. *De ce avem nevoie de școală academică în postclasicitate? (arte plastice)* În: Patrimoniul de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine. Ediția a III-a, 11-12 februarie 2021, Chișinău. Iași, România: AȘM, 2021, pp. 208-214. ISSN 2558-894X.
9. CLAPATIUC, A. *Originile școlii de Belle Arte – tradițiile școlii academice europene (V. Okuško, A. Plămădeală și A. Baillayre).* În: Patrimoniul de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine. Ediția a III-a, 11-12 februarie 2021, Chișinău. Iași, România: Academia de Științe a Moldovei, 2021, pp. 223-233. ISSN 2558-894X.

10. HUBENCO, T., CLAPATIUC, A. *Cultura artistică – formă a culturii personale*. În: Materialele conferinței științifice internaționale: „Perspectivele și problemele integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației” Vol.7, Partea 2, 5 iunie 2020, Cahul: USBPH, 2020.
11. CLAPATIUC, A. *Dimensiuni conceptuale ale noțiunii de cultură artistică*. În: Învățământul artistic – dimensiuni culturale: Conferința științifică internațională: Tezele comunicărilor din data 23 aprilie 2021, Vol. 2 : Artă teatrală, cinematografică, coregrafică. Arte plastice, decorative și design. Științe socio-umanistice și culturologie. Chișinău: AMTAP, pag. 60. ISBN 978-9975-3453-5-4
<https://amtap.md/assets/pdf/Tezele%20comunicarilor%20conf.%2023.04.%20vol.%202.pdf>
12. CLAPATIUC, A. *Gândirea artistică drept parte a culturii artistice a liceenilor*. În: Materialele conferinței științifico-practice internaționale: „Educația artistic-spirituală în contextual învățământului contemporan: realizări, provocări, perspective,, din data 30-31 octombrie 2020, Broșură. Rezumate, Chișinău: USARB, pag. 10-11, ISBN 978-9975-3470-1-3
https://media.usarb.md/wp-content/uploads/2020/10/PROGRAM-2-final%C4%83.pdf?fbclid=IwAR05ppG8_GOehrGZW5h0GZ30jdRLVVRwZOy5i6dYDtqLdTXNc2y5LXxNIXg
13. CLAPATIUC, A. *Особенности художественного восприятия как основы формирования художественной культуры личности старшеклассников* În: Научный форум: Филология, искусствоведение и культурология: сб. ст. по материалам XV международной научно-практической конференции, № 4(15), 2018, Moscova: Издательство «МЦНО», pag. 6-12. ISSN: 2542-1271.
https://nauchforum.ru/files/2018_04_12_fil/4%2815%29.pdf

ADNOTARE
CLAPATIUC Alexandra,
„Formarea culturii artistice a liceenilor prin artele plastice
(învățământ vocațional academic)”.

Teză de doctor în științe ale educației, Chișinău, 2021

Structura tezei: introducere, 3 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 175 de titluri, 53 de tabele, 51 de figuri, 18 anexe, 159 de pagini de text de bază, publicații la tema tezei – 13 lucrări științifice, 4.5 c.a.

Cuvinte-cheie: cultură, cultură artistică, arte plastice, învățământ vocațional academic, educație artistico-plastică, Școală academică, percepție artistică, gândire artistică, atitudini artistice, desen, pictură, compoziție, plein-air.

Domeniul de cercetare: didactica școlară pe trepte și discipline de învățământ în arte plastice.

Scopul cercetării: rezidă în conceptualizarea culturii artistice și fundamentarea metodologică (teoretico-filosofică, conceptuală, disciplinară, didactică) a formării culturii artistice a liceenilor în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice la disciplinele *Desen, Pictură, Compoziție*.

Obiectivele cercetării: examinarea dimensiunilor conceptuale și a evoluției termenilor de cultură, cultură artistică; analiza structurii și conținutului culturii artistice prin elementele de bază: percepția artistică, gândirea artistică și atitudinile artistice; elaborarea Modelului teoretic al culturii artistice (componentelor, valorilor, indicatorilor, descriptorilor); elaborarea Metodologiei de formare a culturii artistice a liceenilor în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice la nivel teoretico-filosofic, conceptual, disciplinar și didactic; aplicarea și validarea experimentală a Metodologiei de formare, analiza calitativă și cantitativă a parcursului și rezultatelor cercetării experimentale (constatare, formare, validare).

Noutatea și originalitatea cercetării: evidențierea și determinarea fenomenelor/proceselor/relațiilor inerente și sistematizarea elementelor de bază ale culturii artistice: percepția artistică, gândirea artistică și atitudinile artistice; conceptualizarea *Modelului teoretic al culturii artistice* (componentelor, valorilor, indicatorilor și descriptorilor) și a unor precizări noționale inerente modelului; generalizarea, precizarea și sistematizarea conceptelor și practicilor pedagogice de bază, elaborarea *reperelor teoretico-filosofice și a esenței pedagogice ale conceptului de Școală academică*; elaborarea și validarea experimentală a *Metodologiei de formare a culturii artistice a liceenilor în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice la nivel teoretico-filosofic, conceptual* (forme ale cunoașterii artistice, metode și practici ale cunoașterii artistice, conținuturi ale educației artistico-plastice, principii ale cunoașterii artistice), *disciplinar (Desen, Pictură, Compoziție)* și *didactic* (șase strategii didactice relaționale formării percepției, gândirii și atitudinilor artistice); elaborarea *nivelurilor de formare și a instrumentelor de evaluare* a culturii artistice.

Rezultate obținute care contribuie la soluționarea unei probleme științifice importante rezidă în conceptualizarea *Modelului teoretic al culturii artistice* (valorilor, indicatorilor, descriptorilor), elaborarea nivelurilor de formare și a instrumentarului de evaluare a culturii artistice a liceenilor; elaborarea esenței pedagogice și a reperelor teoretico-filosofice ale conceptului de Școală academică; elaborarea, fundamentarea științifică și validarea experimentală a *Metodologiei de formare a culturii artistice a liceenilor în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice* la nivel teoretico-filosofic, conceptual, disciplinar și didactic, ce a condus la o avansare semnificativă a formării culturii artistice a liceenilor și validarea experimentală a metodologiei sub aspect cantitativ și calitativ, actualizarea, eficientizarea și sporirea calității învățământului vocațional academic în arte plastice, orientând aplicarea acesteia în cadrul învățământului vocațional în arte plastice și alte instituții de învățământ la disciplinele *Desen, Pictură, Compoziție*.

Semnificația teoretică a cercetării: conceptualizarea Modelului teoretic al culturii artistice ca finalitate a educației artistice, esențializarea reperelor teoretico-filosofice și a esenței pedagogice a conceptului de Școală academică, elaborarea Metodologiei de formare a culturii artistice a liceenilor în cadrul învățământului vocațional academic în artele plastice la nivel teoretico-filosofic, conceptual, disciplinar și didactic, nivelurilor de formare și instrumentelor de evaluare a culturii artistice.

Valoarea aplicativă a lucrării: aplicarea și validarea Metodologiei de formare și a instrumentarului de evaluare (chestionare, probe practice) a culturii artistice în cadrul procesului de studiu a treptei liceale la disciplinele *Desen, Pictură, Compoziție* au condus la rezultate concludente pentru activitatea artistico-practică și pentru avansarea nivelului de formare a culturii artistice a liceenilor, fiind susținute de o analiză cantitativă (statistico-matematică) și calitativă (hermeneutică, pedagogică) relevabilă a rezultatelor obținute, formularea concluziilor științifice și recomandărilor privind aplicabilitatea în practica educației artistico-plastice și în cadrul curricular al disciplinelor *Desen, Pictură, Compoziție* a fundamentelor teoretico-metodologice și praxiologice elaborate în perspectiva formării-dezvoltării culturii artistice a educabililor.

Implementarea rezultatelor științifice: a fost realizată prin cercetări experimentale de formare-evaluare la disciplinele *Desen, Pictură, Compoziție* cu participarea a 20 de liceeni din cadrul învățământului vocațional cu profil în arte plastice (Liceul Academic de Arte Plastice „Igor Vieru”) și prin diagnostic de constatare cu participarea a 147 de liceeni din cadrul învățământului general fără profil în arte plastice (Liceul Teoretic „Lucian Blaga”, Liceul Teoretic „Pro Succes” și Liceul Teoretic „Liviu Deleanu”); publicarea materialelor cercetării, participarea la conferințe științifice naționale și internaționale, practica pedagogică în cadrul treptei liceale a LAAP „Igor Vieru”.

АННОТАЦИЯ

КЛАПАТЮК Александра,

„*Формирование художественной культуры лицеистов посредством изобразительного искусства (академическое профессиональное образование)*”

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук, Кишинэу, 2021

Структура диссертации: введение, 3 главы, общие выводы и рекомендации, библиография из 175 наименований, 53 таблицы, 51 рисунок, 18 приложений, 159 страниц основного текста. Результаты исследования нашли отражение в 13 научных публикациях, 4.5 авторских листов.

Ключевые слова: культура, художественная культура, изобразительное искусство, академическое профессиональное образование, художественное образование, Академическая школа, художественное восприятие, художественное мышление, художественные отношения, рисунок, живопись, композиция, пленэр.

Область исследования: школьная дидактика по ступеням обучения и дисциплинам в изобразительном искусстве.

Цель исследования: концептуализация художественной культуры и методологическом обосновании (теоретико-философском, концептуальном, дисциплинарном, дидактическом) формирования художественной культуры лицеистов в рамках академического профессионального образования посредством изобразительного искусства по дисциплинам: *Рисунок, Живопись, Композиция*.

Задачи исследования: изучение концептуальных сторон и эволюции терминов культура и художественная культура; анализ структуры и содержания художественной культуры посредством основных элементов: художественное восприятие, художественное мышление и художественные отношения; разработка Теоретической модели художественной культуры (составляющих, ценностей, показателей, дескрипторов (адресация подпрограмм)); разработка Методологии формирования художественной культуры лицеистов в рамках академического профессионального образования в изобразительном искусстве на теоретико-философском, концептуальном, дисциплинарном и педагогическом уровнях; экспериментальное применение и валидация Методологии формирования, качественный и количественный анализ применения и результатов экспериментального исследования (констатация, обучение, валидация).

Новизна и оригинальность исследования: выявление и определение присущих явлений/процессов/отношений и систематизация основных элементов художественной культуры: художественного восприятия, художественного мышления и художественных отношений; концептуализация *Теоретической модели художественной культуры* (составляющих, ценностей, показателей и дескрипторов) и уточнения присущих терминов модели; обобщение, уточнение и систематизация основных педагогических понятий и практик, *разработка теоретико-философских ориентиров и педагогической сущности понятия Академическая школа*; экспериментальная разработка и валидация *Методологии формирования художественной культуры лицеистов в рамках академического профессионального образования в изобразительном искусстве* на теоретико-философском, концептуальном уровне (формы художественного познания, методы и практики художественного познания, содержание художественно-образовательного воспитания, принципы художественного познания), дисциплинарном (*Рисунок, Живопись, Композиция*) и дидактический (шесть дидактических стратегий соответствующие формированию художественного восприятия, мышления и отношений); разработка *уровней формирования и инструментов оценки* художественной культуры.

Решенная в исследовании актуальная и значимая научная проблема заключается в концептуализации *Теоретической модели художественной культуры* (ценностей, показателей, дескрипторов), разработке уровней формирования и инструментария оценки художественной культуры лицеистов; разработке педагогической сущности и теоретико-философских ориентиров понятия Академическая школа; разработке, научном обосновании и экспериментальной валидации *Методологии формирования художественной культуры лицеистов в рамках академического профессионального образования в изобразительном искусстве* на теоретико-философском, концептуальном, дисциплинарном и дидактическом уровнях, что привело к значительному развитию художественной культуры лицеистов и экспериментальной валидации методологии в количественном и качественном отношении, актуализации, повышению эффективности и повышению качества академического профессионального образования в изобразительном искусстве, ориентируя к ее применению в рамках профессионального образования в области изобразительных искусств и других учебных учреждений по предметам *Рисунок, Живопись, Композиция*.

Теоретическая значимость исследования: концептуализация Теоретической модели художественной культуры как цели художественного воспитания, раскрытие теоретико-философских ориентиров и педагогической сущности понятия Академическая школа, разработка Методологии формирования художественной культуры лицеистов в рамках академического профессионального образования в изобразительном искусстве на теоретико-философском, концептуальном, дисциплинарном и дидактическом уровне, уровней формирования и инструментов оценки художественной культуры.

Практическая значимость работы: применение и валидация разработанной Методологии формирования и инструментария оценки (опрос, практические тесты) художественной культуры в процессе изучения лицейской ступени по предметам *Рисунок, Живопись, Композиция* привели к убедительным результатам в художественно-практической деятельности и уровня формирования художественной культуры лицеистов, являясь подкрепленным/основанным на количественном (статистико-математического) и качественном (герменевтического, педагогического) анализе полученных результатов, формулировке научных выводов и рекомендаций по применению в практике художественно-образовательного воспитания рамках дисциплин *Рисование, Живопись* разработанных теоретико-методологических и праксиологических основ в рамках формирования и развития художественной культуры воспитанников.

Внедрение научных результатов: осуществилось посредством экспериментальных исследований формирования-оценки по предметам *Рисунок, Живопись, Композиция* с участием 20 лицеистов профильного учебного заведения в области изобразительных искусств (Академический Художественный Лицей „Igor Vieru”) и посредством диагностики уровня художественной культуры с участием 147 лицеистов общего образования (Теоретический Лицей „Lucian Blaga”, Теоретический Лицей „Pro Succes” и Теоретический Лицей "Liviu Deleanu"); публикация материалов исследования, участие в национальных и международных научных конференциях, педагогическая практика на лицейской ступени в Академическом Художественном Лицее „Igor Vieru”.

ANNOTATION
CLAPATIUC Alexandra.

„The formation of high school students' artistic culture through fine arts (academic vocational education)”. PhD thesis in education sciences. Chisinau, 2021

Thesis structure: introduction, 3 chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 175 titles, 53 tables, 51 figures, 18 annexes, 159 pages of basic text. The research was reflected in 13 scientific papers, 4.5 a.s.

Keywords: culture, artistic culture, fine arts, academic vocational education, fine art education, Academic School, artistic perception, artistic thinking, artistic attitudes, drawing, painting, composition, plein-air.

Research field: school didactics on steps and educational disciplines in fine arts.

The aim of the research: lies in the conceptualization of artistic culture and the methodological substantiation (theoretical-philosophical, conceptual, disciplinary, didactic) for the formation of the high school students' artistic culture in academic vocational education in fine arts in the disciplines of *Drawing, Painting, Composition*.

Research objectives: examining the conceptual dimensions and the evolution of the terms culture, artistic culture; analysis of the artistic culture structure and content through the basic elements: artistic perception, artistic thinking and artistic attitudes; elaboration of the Theoretical model of artistic culture (components, values, indicators, descriptors); elaboration of the Methodology for the formation of the high school students' artistic culture within the academic vocational education in the fine arts at the theoretical-philosophical, conceptual, disciplinary and didactic level; application and experimental validation of the Training methodology, qualitative and quantitative analysis of the course and results of the experimental research (finding, training, validation).

The novelty and originality of research: highlighting and determining the inherent phenomena/processes/relationships and systematizing the basic elements of artistic culture: artistic perception, artistic thinking and artistic attitudes; conceptualization of the *Theoretical model of artistic culture* (components, values, indicators and descriptors) and notional clarifications inherent to the model; generalization, specification and systematization of basic pedagogical concepts and practices, elaboration of *theoretical-philosophical landmarks* and *pedagogical essence of the concept of Academic School*; elaboration and experimental validation of the *Methodology for the formation of the high school students' artistic culture within the academic vocational education in the fine arts* at the *theoretical-philosophical, conceptual* (forms of artistic knowledge, methods and practices of artistic knowledge, contents of fine art education, principles of artistic knowledge), *disciplinary* (the disciplines of Drawing, Painting, Composition for the 10th, 11th, 12th grades) and *didactic* level (six didactic strategies related to the formation of artistic perception, thinking and attitudes); elaboration of *training levels* and *evaluation tools* of artistic culture.

Obtained results that contribute to solving an important scientific problem lies in the conceptualization of the *Theoretical model of artistic culture* (values, indicators, descriptors), the development of training levels and tools for evaluating the artistic culture of high school students; elaboration of the pedagogical essence and the theoretical-philosophical benchmarks of the concept of Academic School; elaboration, scientific substantiation and experimental validation of the *Methodology for the formation of the high school students' artistic culture within the academic vocational education in the fine arts* at the theoretical-philosophical, conceptual, disciplinary and didactic level, which led to a significant advancement of the formation of artistic culture of high school students, experimental validation of the methodology in terms of quantity and quality, updating, streamlining and increasing the quality of academic vocational education in fine arts, guiding its application in vocational education in fine arts and other educational institutions in the disciplines of *Drawing, Painting, Composition*.

The theoretical significance of the research: conceptualization of the Theoretical model of artistic culture as a finality of artistic education, essentialization of theoretical-philosophical landmarks and pedagogical essence of the concept of Academic school, elaboration of the Methodology for the formation of the high school students' artistic culture within the academic vocational education in the fine arts at theoretical-philosophical, conceptual, disciplinary and didactic levels, training levels and assessment tools of artistic culture.

The applicative value of the paper: application and validation of the Training methodology and assessment tools (questionnaires, practical tests) of artistic culture in the study process of high school in the disciplines of *Drawing, Painting, Composition* led to conclusive results for the artistic-practical activity and for advancing the level of formation of the artistic culture of high school students, being supported by a quantitative (statistical-mathematical) and qualitative (hermeneutic, pedagogical) analysis of the results obtained, the formulation of scientific conclusions and recommendations on disciplines *Drawing, Painting, Composition* of the theoretical-methodological and praxiological foundations elaborated in the perspective of the formation-development of the artistic culture of the high school students.

The implementation of scientific results: was achieved through experimental training-evaluation research in the disciplines of *Drawing, Painting, Composition* with the participation of 20 high school students in vocational education with a profile in fine arts ("Igor Vieru" Academic High School of Fine Arts) and by diagnosis finding with the participation of 147 high school students from general education without profile in fine arts ("Lucian Blaga" Theoretical High School, "Pro Succes" Theoretical High School and "Liviu Deleanu" Theoretical High School); publication of research materials, participation in national and international scientific conferences, pedagogical practice within the high school level of the "Igor Vieru" Academic High School of Fine Arts.

CLAPATIUC ALEXANDRA

**FORMAREA CULTURII ARTISTICE A LICEENILOR
PRIN ARTELE PLASTICE
(ÎNVĂȚĂMÂNT VOCAȚIONAL ACADEMIC)**

**532.02 – Didactica școlară pe trepte și discipline de învățământ
(Artele plastice)**

Rezumatul tezei de doctor în științele educației

Aprobat spre tipar: 11.10.2021
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar.: 1,4

Formatul hârtiei 60x84 1/16
Tiraj 50 ex
Comanda nr. 22
